

APAR PATRU NUMERE PE AN

A R H I V A
PENTRU ȘTIINȚA ȘI
REFORMA SOCIALĂ

ORGAN AL
INSTITUTULUI
SOCIAL ROMÂN
DIRECTOR D. GUSTI

22500

ANUL X

NUMERELE 1-4

1932

VOLUM TIPĂRIT CU AJUTORUL
FUNDAȚIEI ROCKEFELLER

DESPRE BOCETUL DELA DRĂGUȘ

DE CONST. BRĂILOIU

TERMENII tehnici locali sunt: pentru convenționalul « bocet », *cântec de mort, cântare de mort* sau, dacă este vorba numai de melodie, *glas de mort*; pentru convenționalul « a boci », *a cânta și a se cânta*. Verbul « a cânta » poate fi, în adevăr, deopotrivă activ și reflexiv; bocitoarele « cântă mortul » și « se cântă după mort »:

Cine s'a cântat aici? (Un inf. (1) la auzul igr. (2) unui bocet) (3);

Eu plâng când mă cânt după omul meu. (Inf.: Safta Dionisie Racu) (4);

*Pe bărbat mi-l duc la groapă,
Hai, vecină, de mi-l cântă,*

(într'un cântec);

Kând o luat klopol'ele în timpu războifulu, apăi s-o dus boresăle după țele kum lę-o pus în kar... și lę-o kântat ka pe mort. (Inf.: Safta M. Stoia, 64. a. Red. (5): M. Pop, 1929).

În loc de « a se cântă » se aude deseori « a se văită » (6), rareori « a strigă »:

Până la mormânt strigă. (Inf.: Rafira Buneriu) (7).

*

Bocirea morților este mai întâi un act tradițional și obligator de bună cuviință. Act tradițional fiindcă:

...așa e legea la noi... A fost dela moși, dela strămoși, nu numai dela noi. (Inf.: Safta Dionisie Racu);

Așa ne-am pomenit și au făcut părinții noștri și moșii noștri. (Inf.: Maria Luțian).

(1) = « informator » (-ori etc.).

(2) = « fonogramă » (-e etc.).

(3) Textele țărănești sunt date în forma în care s'au cules la teren, fie că au putut, fie că n'au putut fi notate fonetic.

(4) Pentru inf. citați numai cu numele, fără alte amănunte, vezi lista informatorilor la anexe.

(5) = « redactor » (-ori etc.).

(6) Vezi citatele următoare.

(7) Acesta și următoarele citate nedatate sunt fragmente de convorbiri stenografiate de H. H. Stahl, care au avut loc: cu Rafira Buneriu și Maria Luțian în 4/5/32; cu Safta Dionisie Racu în 5/5/32; cu Eva V. Bobeica, Zenovia Dobrotă, Seana Rogozea, Seana Tătaru, Rafira I. Iurcovan și Maria Rogozea în 8/5/32.

Act obligator fiindcă:

Trebue să te cânți... Dacă nu te cânți, zice că e rușine. Zice că nu-ți pare rău după el... zice că abia așteptai să moară. (Inf.: Safta Dionisie Racu);

Zice că e rușine, dacă nu se vaită. (Inf.: Maria Luțian);

Trebuie să zică ceva, că le e rușine. (Inf. Rafira Buneriu).

In acelaș timp bocirea este însă și un mijloc de potolire a durerii morale:

Dacă te necăjești, te cânți și-ți trece. D'apăi ce să faci, că nu te poți tot cânta. (Inf.: Rafira Buneriu);

Care are necaz de i se rupe inima, mai nu tace din gură. (Inf. Maria Luțian).

Nu se închipue prin urmare înmormântare fără bocet:

Nici un mort nu rămâne necântat. Pe toți îi cântă. (Inf.: Safta Dionisie Racu);

[Mortul] nu poate merge necântat. Poate un copil mic se duce necântat... dar omu mare nu se poate. Care are [copii] mulți și-i pare bine să moară, nu se mai cântă. Dar tot se cântă... măcar când îl bagă în groapă. (Inf.: Maria Luțian).

*

La înmormântare bocirea începe îndată după moarte și încetează la plecarea dela groapă:

...după ce a murit, se cântă. Il cântă în casă... și când îl duce la îngropăciune mereu... până-l coperă cu lopata din urmă de țărână. (Inf.: Maria Luțian);

Incepe după ce-l spală și tot cântă până-l duce. (Inf.: Rafira Buneriu).

In măsura în care bocirea este voită nu numai de un imperativ sentimental, ci totodată de convenția ceremonială, ea se leagă de anume acte ale ritului funebru.

In adevăr:

Te cânți când vrei... Te cânți de câte ori te poci și vrei, aici acasă. (Inf.: Safta Dionisie Racu);

Te cânți până-l duce. Apăi, dacă nu, îl mai lasă și așa... Nu se cântă tot una. Ia, câte-o aia necăjită mai zice câte ceva. (Inf.: Rafira Buneriu).

Insă:

Atunci, după ce-l bagă în coșciug și-l ridică pe lavișă... apăi atunci te cânți. Stă frumos... Și până nu-l bagă, te cânți. Dar așa e legea: după ce-l bagă, apăi atunci te cânți. (Inf.: Safta Dionisie Racu);

Când îl podobește, îl bagă în copârșău, atunci se vaită tare, tare. (Inf.: Maria Luțian);

[Când se pun florile], zici. Se vaită după el. (Inf.: Maria Luțian);

[Când sună clopotul], atunci da, te cânți. (Inf.: Safta Dionisie Racu);

Trage de trei ori pe zi [clopotul] și de trei ori te cânti. (Inf.: Maria Luțian) (1);

Când vine popa, e ca cum vine ursu... Apăi când vine popa, se vaită toți, că atunci văd că nu mai e glumă, că deacum se duce, nu-l mai lasă. (Inf.: Maria Luțian);

...tot una te cânti până vine domnu părinte de intră 'n casă. Apăi atunci taci, că e slujbă. (Inf.: Safta Dionisie Racu);

...Apăi îl scoate din casă și iar te cânti până'n curte. (Inf.: Safta Dionisie Racu);

...apăi de unde pleci de-acasă, până acolo în progadie tot una te cânti. Numai atunci taci, când înghenunche, părintele de face slujbă, apăi atuncea taci (2). E de trei ori. (Inf.: Safta Dinisie Racu);

Când îl bagă în pământ, zice care 'ncotro. «Că să nu se lase — să-l bage 'n pământ» —, dar e mort și pace. (Inf.: Rafira Buneriu) (3).

Nu se bocește noaptea:

...după ce trece de amiază, apăi nu te mai cânti. Dar dacă-l îngroși pe după amiază, apăi te cânti. Dar dacă-l ai în casă, apăi așa pe la două până seara nu te mai cânti. Seara nu-i bine să te cânti, noaptea nu-i bine. Ce obicei o fi și asta? (Inf.: Safta Dionisie Racu);

După morț nu te cânti noaptea. Până nu se face ziuă, pe la două, pe la trei. Atunci se cântă de răstoarnă. (Inf.: Maria Rogozea).

Mărturiile acestea le întărește observația: la înmormântarea lui Vasile Trâmbiș din 1929 s'a bocit: 1. la revărsatul zorilor; 2. cu intermitențe în tot timpul dimineții; 3. după masă, când s'au pus mortului flori; 4. la sosirea preotului; 5. când s'a scos mortul din casă; 6. în drum spre cimitir mereu, afară de timpul celor trei «odine» dela răscruți; 7. la cimitir. (Red.: M. Pop, 1929).

După înmormântare bocirea în amintirea mortului urmează aceleași legi ca la înmormântare. Deoparte ea rămâne o manifestare spontană și intimă:

Când își aduc aminte, se vaită. Se duc prin hei, prin casă și văd că una, alta e făcută de el, și vita în grajd a rămas fără om, și se mai vaită și ele. (Inf.: Maria Luțian);

Dacă te 'ntorci acasă și dai așa de un necaz ori vine necazu, apăi te cânti. Te duci în pădure (4) și nu te-ajută nimeni și nu poți să ridici lemnele 'n car, ba o fi și ploaie, ba nu poți vedea câteodată, se strică și caru, caută să mori acolo... apăi te cânti. (Inf.: Safta Dionisie Racu);

Cine dă de necazuri, zice tot din gură, că nu are alt decât gura asta. (Inf.: Rafira Buneriu).

(1) «N'are treabă cu clopotu», zice dimpotrivă Rafira Buneriu.

(2) Inf. Alexandru Rogozea spune cu drept cuvânt că de fapt și în timpul slujbelor, «ușor de tot», bocitoarele «urmează cântecul»: «Ori le zice popa să tacă, ori nu, ele totuși țin năravu ăla».

(3) Vezi în legătură cu aceste citate convorbirile despre ritual dela anexe.

(4) Cf. textul 6, vers. 102—107.

De altă parte însă bocirea de pomenire rămâne un act ritual și public: în cele opt dimineți de după înmormântare și

...până la trei ani de zile, când te duci la Florii..., apăi iar te cânti
(Inf.: Safta Dionisie Racu);

...La Florii... care are mort mai de curând, se mai cântă. Joi dimineața apăi chiar se vaită. Care are mai de mult, nu se mai vaită, că nu le stă bine.
(Inf.: Maria Luțian).

Deasemenea, femeile care au însoțit până la groapă un mort străin, bocesc în cimitir pe morții lor:

...care au un mort îngropat, se duc de-și fac o închinăciune de două, trei ori la fiecare cruce. (Inf.: Maria Luțian);

Dacă ai unu care e mort mai de curând, apăi îl cânti, îl chemi acasă, da nu mai vine, că pământu nu-l mai lasă.

*« Hai, soțule, pân' acasă,
Lasă lutu 'n foc să-l arză »,*

dar lutu nu-l mai lasă. (Inf.: Rafira Buneriu).

Așa dar bocirea rituală are timpul și prilejul ei; bocirea propriu zisă, lamentația, nu cunoaște alt prilej și altă durată decât ale « necazului »:

Te cânti până mori. (Inf.: Safta Dionisie Racu).

*

Nu bocesc decât femeile:

Bărbații nu se cântă, vai de mine. Ei plâng. (Inf.: Safta Dionisie Racu).

Femeile în schimb bocesc din copilărie:

Când a murit mama mea, am rămas numai așa de vreo nouă ani și m'am cântat mică așa. (Inf.: Safta Dionisie Racu).

La vârsta de 10 ani, fata Seana Rogozea a bocit de două ori: odată « când a murit Nora aia », o prietenă de cinci ani, în 1931 « la seceră »; altădată « după tata bătrân » în 1930. Fata Seana Tătaru, 11 a., a bocit de patru ori: la moartea Norei; la moartea unui văr, Virgil Fogoroș, și la moartea lui Livu Balea, amândoi « mici de țâță »; la moartea unei mătușe, « Nișea lui Iuli » (Ana Fogoroș). Fata Zenovia Dobrotă, 11 a., a bocit de cinci ori: la moartea Norei, la moartea Zenoviei Tătaru, la moartea lui Viorel Rogozea, toți copii; la moartea « mamei bătrâne »; la moartea unui moș (1). Impreună cu aceste trei fete ar mai fi bocit: Valeria Balea, 10 a.; Ana Fogoroș, 9 a.; Constanța Fogoroș, 9 a.; Eva Fogoroș, 12 a.; Maria Fogoroș, 12 a.; Ana Husea, 10 a.; Otilia Iurcovan, 8 a.; Rafira Iurcovan, 12 a.; Ana Rogozea, 9 a.; Aurelia Sofonea, 12 a.; Maria Sofonea, 9 a.; Ana Tătaru, 11 a.; Vičenția Tătaru, 12 a.

(1) Vezi textul 7, vers. 52—63.

Copiii prind bocetul din auzite:

Am mai învățat când s'au cântat boresele... Eu am stat și am auzit și odată se bagă 'n cap și nu mai ese. (Inf.: Zenovia Dobrotă).

Ii învață însă deobicei și mamele și « boresele »:

Mama m'a 'nvățat. (Inf.: Seana Tătaru);

Pe mine m'a 'nvățat mama... A zis să zic:

Noră dragă și măi dragă

și m'am cântat cu Zenovia după Nora. (Inf.: Seana Rogozea);

Când a murit mama bătrână, ca să mă poci cânta la groapă, m'a luat mama deoparte... când a fost în copârșeu și m'a 'nvățat... Și-apăi m'au luat boresele între ele și m'am cântat între ele. (Inf.: Zenobia Dobrotă).

M'a învățat boresele să mai zic câte ceva. (Inf.: Safta Dionisie Racu).

Bocitoarele sunt cele mai multe rude apropiate ale mortului:

Iți zice din neamuri. (Inf.: Rafira Buneriu).

La un bărbat, de pildă:

se cântă boreasa lui... și dacă au noră în casă și fete, și ele... Cei mai de aproape și-apăi nănașa care este iar mai de aproape după el. (Inf.: Maria Luțian);

...cântă neamurile și ai din casă care sunt și vecinii care sunt. (Inf.: Safta Dionisie Racu).

Vecinele și rudele mai depărtate aduc în adevăr mortului lumânări, bocind și ele:

...dacă moare cineva, te duci cu lumini și te cânți. (Inf.: Safta Dionisie Racu).

Astfel că de fapt toate femeile bocesc sau pot bocii la înmormântare:

Se cântă cine vrea. (Inf.: Rafira Buneriu).

Dintre rudele apropiate sunt scutite de îndatorirea bocirii numai cele afone. Acestea le dau ajutor rudele mai depărtate și vecinele amintite, luându-le la nevoie locul:

Sunt și dintre ele care se cântă și se lasă după alea mai încet. (Inf.: Safta Dionisie Racu);

La hînă a trebuit să mă cânt după el, că ei n'au voce și răgușesc și trebuie să-i mai ajuși câte o țără. (Inf.: Maria Luțian);

Dacă nu se poate, nu se poate și nici nu zice, dacă nu se poate. (Inf.: Safta Dionisie Racu);

Din neamuri trebuie că poate unu. (Inf.: Maria Luțian).

Asemenea nu bocesc «domnii», când nu se îmbracă țărănește:

Trebue să te cânti, dar numai domnii, apăi domnii nu se cântă... Și și așa, dacă sunt domni și este cineva dintre ei de sunt îmbrăcați așa ca noi, se cântă. Uite că eu am fost la părintele Solomon Făgărășanu... Când a murit tatăl lui, am fost servitoare la el. Din neamurile lui, fetele lui, nepoatele s'au cântat, dar doamna nu... Așa cum a fost preoteasa, nu s'a cântat. Doar plâng așa, dar nu zic vorbe ca noi. (Inf.: Safta Dionisie Racu).

Se întâmplă ca «domnii», neputând boci, să cheme pe câte o femeie cunoscută ca bună bocitoare, de pildă pe această Safta Dionisie Racu, să bocească pentru ei:

Domnii, cine nu vrea să se cânte, apăi dacă ai glas bun și vrea să te cânti frumos, te chiamă... Este aici un domn... de câte ori a zis: «Eu am să-ți plătesc, mama când o muri, să mi-o cânti».

A fost mama notarului, a lui Leon din Voila, și s'a îngropat aicea la biserică. Domnu nu s'a putut cânta, dar m'a plătit pe mine și pe Sofia lui Năică. Am cântat noi... până s'a gătat, de-a împresurat-o cu pământ.

Iar la moartea lui «Milăr» dela pădure inf. a fost iarăș «apucată» de jandarmi să bocească (1).

S'ar părea că e vorba de o bocire profesională. Totuș trebuie ținut în seamă că morții «cântați» de inf. îi erau cunoscuți, că a avut cu ei legături:

Îi ziceam lui al bătrân, îi ziceam «bădicule» (știi, așa-i ziceam) și-apăi domnului Solomon îi ziceam «domnu'le părinte».

Zece ani am fost tot la domni, tot la popi și la notari. Apoi eu mă aveam bine cu ei, ce aveam să-mi facă de-astea, îmi făcea.

«Milăr», de partea lui, i-a dat, cât trăia, lemne și piatră de fântână: bocetele ei amintesc cu recunoștință aceste amănunte. Moartea lui — ca și a celorlalți — a durut-o:

A fost un om bun și a fost moartea lui prea rea.

Specializarea netăgăduită a inf. se datorește numai întâmplării:

... a murit mama..., apăi a murit o soră a tatii, a murit un frate al tatii, după aia a murit tot mereu neamuri și-apăi tot m'am cântat. De când am rămas văduvă, apoi m'am cântat destul, de când a murit bărbatu meu.

Insfârșit plata însăș, elementul de căpetenie al profesiei, rămâne facultativă:

Acu, ce i-o da. I-o da ori nu i-o da; dar dacă te cânti e pomană, e cinstea ta...

Rudele mai depărtate care bocesc alături sau în locul celor apropiate sunt femei — deobicei văduve — în a căror viață o moarte, chiar de mult întâmplată, a lăsat urme, poate și economice, neșterse:

(1) Vezi la texte improvizările ei de atunci («Variante și adausuri», s).

M'am necăjit mult când mi-a murit omu și am rămas cu copii mici. Am betegit mult. (Inf.: Maria Luțian);

Și așa, când a murit tată-meu — că l-a omorât un lemn în pădure — eram numai de patru ani și tot așa am petrecut, tot cu necaz și cu chiau... am roboțit destul, ca ghita... necaz mare, muștrată în toate zilele. Copiii i-am îngrijit, să se facă mari, să nu mă latre căinii din poartă 'n poartă. (Inf.: Rafira Buneriu).

Bocetele acestor bocitoare izvoresc din propria lor durere morală, din nou trezită:

...m'au chemat de-am făcut măru și-apăi m'a ajuns și pe mine o ciudă și am zis ceva. (Inf.: Rafira Buneriu).

Bocind, ele caută mai ales alinarea acestei dureri vechi a lor:

[M-am kântat,] să mă desfac o țâr de la burtă, hă pîia m-o duru' tare. (Inf.: Rafira Buneriu).

Urmarea este că în bocete de acest fel aflăm o seamă de aluzii la mortul de care își aduce aminte bocitoarea:

Apăi eu mi-am adus aminte de omu meu și-apăi am zis și eu ceva cumva: «de ce nu mi-a spus, — să fac o cărticică, — să o ducă la el». Am zis și eu ca o ghioală bătrână. (Inf.: Rafira Buneriu) (1).

Deseori asemenea bocete vor semăna chiar întocmai cu bocete de pomenire, ne mai fiind de loc vorba de morții la a căror înmormântare se cântă (2).

*

Inmormântările sunt întâmplări însemnate în viața satului:

...aproape jumătate satu merge. (Inf.: Maria Luțian).

Deaceia și fiindcă bocirea este o cinste convenită mortului, bocitoarele se silesc să cânte frumos.

Dacă nu zice frumos, apăi boresele te povestește... așa e lumea făcută. Dacă zici bine: «Vai, săraca, cum s'a cântat de frumos și cum a zis de bine». Dacă nu: «Dă-o dracului, că s'a cântat urât». (Inf.: Maria Luțian);

Care nu poate să zică, mai bine tac, că numai răd cele dindărăpt. (Inf.: Safta Dionisie Racu).

Astfel au și făcut la înmormântarea lui Dumitru Țătaru soția și cumnata mortului, care n'au bocit fiindcă nu știau să bocească «frumos». (Inf.: Isac Stanimir, soțul cumnatei mortului. Red.: M. Pop, 1929).

Este cât se poate de caracteristic pentru mentalitatea muzicală a locului că legile esteticii muzicale locale privesc atât sunetul muzical, cât și cuvântul:

(1) Vezi textul muzical Rafira Buneriu a.

(2) Vezi textul muzical Rafira Buneriu b (trecere pe nevestite la pomenire).

Care are voce bună și-apăi vorbele sunt bune, atunci plânge lumea... și-apăi zice că s'a cântat frumos... și a zis vorbe frumoase. (Inf.: Maria Luțian);

Nu are toți voce bună și nu știu vorbe bune. (Inf.: Safta Dionisie Racu).

Frumos va fi prin urmare mai întâi bocetul al cărui text are șir:

Mai urât e cântecul când nu le tomnești vorbele, când nu le atighiești. (Inf.: Maria Luțian);

Să iei una de de-acolo și una de dincoace, nu se lovește cu cântecul. (Inf.: Safta Dionisie Racu).

Condițiile frumosului acustic sunt agogica, dinamica și tesitura. Bocetul trebuie cântat într'un registru mediu sau cel mult grav, niciodată într'un registru acut:

Așa, pe glas de mijloc; nice gros tare, nici subțire... Dacă e gros, tot vine mai bine, că zice cum poate. Da când e subțire, apăi nu se poate. Vine ca când țipă. (Inf.: Maria Luțian).

Deasemenea, bocetul trebuie cântat rar și *piano* sau *mezzo-forte*, fără accente prea puternice:

O lași așa târăgănat.

...blajin, legănat. (Inf.: Safta Dionisie Racu);

Vine mai bine rar. Așa, mai așezat, mai lin. Apăi aia vine bine. (Inf.: Maria Luțian).

De ce?

Dece-i jale, domnuie. Dacă zici repede, zici ca la nuntă. Asta-i jale, trebuie să zici cât de jalnic, cât de lin. (Inf.: Maria Luțian).

Iată de ce, fără îndoială, bocetul Rafirei Husea, cântat într'un registru relativ acut și mai repede decât celelalte, pare inf. Maria Rogozea, 70 a., «prea răstit», părere ce va trebui luată în seamă la prețuirea acelu document muzical.

*

La înmormântare cântă deseori mai multe bocitoare («zece, douăzeci», zice Safta Dionisie Racu) laolaltă. Obișnuit una din ele conduce atunci cântarea, începând versuri alese de ea, iar celelalte urmând-o (ceea ce presupune un text țesut din formule cunoscute tuturor). Astfel s'a bocat la înmormântarea lui Vasile Trâmbițaș (tx. (1) 1 a).

Se întâmplă totuș ca fiecare bocitoare să cânte bocetul ei, neținând seamă nici de textul cântat de celelalte, nici de tonalitatea în care cântă ele. Astfel s'a bocat la înmormântarea lui Dumitru Tătaru, cum arată tx. 2 a și 2 f notate în ace'aș timp după inf. deosebite. Din citatele de mai sus s'a putut vedea că acest fel de a cânta nu este pe placul Saftei Dionisie Racu. Tehnica socotită bună de ea este cea dintâi:

să lași una după alta cu glasul să zici... Nu să spui eu una și una să înceapă alta și s'o lase.

(1) = «text».

Afară de bocet și de cântările religioase, repertoriul muzical funebru drăgușan mai cuprinde și « verșuri ».

Unul din ele are drept text poezia lui Bolintineanu « O fată tânără pe patul morții ». Cei mai mulți inf. nu cunosc acest verș. Inf. Grigore Sofonea, 47 a., spune că l-ar fi învățat « dela d-na Făgărășanu » în 1896 la înmormântarea lui Solomon G. Sofonea, iar că în urmă s'ar mai fi cântat în 1907 la înmormântarea lui Vasile Isac Sofonea și în 1913 la înmormântarea lui Dumitru Sitea (Red.: M. Pop, 1929).

Cei mai mulți bărbați știu verșul obișnuit cântat azi (« Tot ce răsare și crește... »).

Potrivit cu mărturisirea inf. Spiridon Hanăș « se zicea mai de mult la morți » un al treilea verș: « Verșul lui Adam ». Inf. Gheorghe Codrea, 55 a., cantor, crede dimpotrivă că verșul lui Adam, învățat de el în copilărie, « ar trebui » să se cânte în biserică « în post »; nici un inf. nu l-a auzit la o înmormântare (1).

Inf. Iosif Stoia, 60 a., asemenea cantor, mai știe două verșuri învățate în America, la Verona, dela preoți români ardeleni la înmormântarea unor Drăgușeni.

Verșul nu se cântă decât la înmormântarea fetelor, flăcăilor și bărbaților tineri:

Când moare un tânăr, zice verșuri la fată sau la fiicău. La ai bătrâni nu le mai cântă nimeri. Numai trebuie la primejdii bătrâne să le mai zică. (Inf.: Răfira Buneriu).

Nu cântă verșul decât bărbații tineri:

Dacă e june, îl cântă băieții; dacă e tânăr, îl cântă tot tinerimea, câte cinci, șase laolaltă. Se adună după marginea mormântului, până-l coperă și cântă. (Inf.: Maria Luțian).

Verșul e cărturăresc:

Verșu îl cunoaște tatăl învățătorului... Eu n'am fost la școală, să le știu. Când eram copilă, nu mă betegeam cu altea. (Inf.: Maria Luțian);

...eu așa, nu-l știu. Numai cine știe carte. Apăi eu nu știu carte. De pe carte îl cântă. Se uită. Deschide cartea și citește. (Inf.: Safta Dionisie Racu).

Materialul analizat aici cuprinde 9 melodii cu textele lor, înregistrate la fonograf, și 13 texte literare fără melodii, împreună cu o seamă de « variante și adausuri ».

Aceste documente trebuiesc înțelese fiecare în parte ca o manifestație deosebită a instinctului creator popular, nu numai ca mostre de literatură și muzică populară. Elementele bocetului drăgușan fiind în cea mai mare parte, cum vom vedea, locuri comune tradiționale, metoda de culegere a urmărit mai cu seamă agonisirea unui material documentar din care să se poată desluși rolul, frecvența și variațiile

(1) Vezi verșurile la anexe.

fiecărui element sub înrâurirea împrejurărilor materiale și a arbitrarului artistic individual. Acesta este, de pildă, scopul reconstituirii unei manifestări spontane ca bocetul inf. Maria Luțian dela înmormântarea lui Dumitru Tătaru (tx. 2 a) de către inf. însăș, numai decât după acea înmormântare (tx. 2 b), sau al înregistrării unor cântări pe text impus (mel. Maria Luțian b, tx. 2 e).

Intregul material este alcătuit din:

bocetele « reale » cântate la cele două înmormântări observate la Drăguș în 1929: a lui Vasile Trâmbițaș, zis Criștiov Trâmbițaș, (21.7) și a lui Dumitru Tătaru, zis Trașu Sivului, (10.8), anume deoparte tx. 1 a., mel. Rafira Buneriu a (1), mel. Rafira Buneriu b, mel. Eva Codrea; de altă parte tx. 2 a, mel. Maria Luțian a, tx. 2 f; bocetele de pomenire tx. 4 a (2), mel. Rafira Husea, tx. 4 c; bocetele dictate sau cântate din amintire mel. Safta Racu, tx. 5 a, tx. 6, tx. 7, tx. 8, mel. Rafira I. Iurcovan; mostra de bocet tx. 10; documentele experimentale mel. Maria Luțian b, tx. 2 b, tx. 2 e.

Mel. Rafira Stoia este o încercare muzicală neizbutită a inf., despre care va veni vorba în legătură cu melodiile.

Inregistrarea fonografică fiind cu neputință la înmormântare, s'au notat acolo numai textele, melodiile înregistrându-se la întoarcerea bocitoarelor dela cimitir.

Urmează să mai fie lămurite unele procedee grafice ale notației documentelor, unii termeni întrebuințați în analiză. Parte din ele, însemnate aici prin (B.), le-am împrumutat dela d-l Béla Bartók, cdată fiindcă le cred cât se poate de nimerite, apoi spre a ajuta, pe cât îmi stă în putință, la statornicirea unui vocabular tehnic internațional, atât de necesar unei științe comparative ca folklorul muzical.

Am părăsit mai întâi notația obișnuită a cântecelor populare: melodia, urmată de text, însemnată o singură dată, iar variantele cele mai izbitoare arătate în notă. Cântarea populară fiind întemeiată pe principiul repetiției variate, m'am folosit de o notație sinoptică, în care melodia întregă se scrie pe un singur rând (portativ), iar la repetiții, atâta vreme cât ea rămâne neschimbată, se notează numai textul, silabă sub silabă și sub notele legate de aceste silabe, variațiile ritmice arătându-se numai prin semnele de durată. Ochiul va cuprinde astfel lesne prefacerile melodiei, așa cum s'au ivit în desfășurarea vie a cântării, iar documentul grafic va fi icoana întregă a documentului acustic.

(1) Textele muzicale sunt citate prin mențiunea « mel. » urmată de numele inf.

(2) Singurul bocet de tip « vocero » (la moarte violentă).

Numesc apoi «rând melodic» (*B.*) fragmentul de melodie menit cântării unui vers de text. Însemnăm un asemenea fragment cu o literă capitală și cu aceleași litere rânduri melodice cu acelaș cuprins. Formula AAB, de pildă, va sta în locul unei melodii din trei rânduri melodice, alcătuită dintr'un rând repetat și un rând final nou. Rândurile melodice deosebite de cel precedent numai prin cadență le însemnăm cu Ac, Bc, etc. (*B.*) (1). B_A înseamnă un rând melodic deosebit de cel precedent numai în jumătatea dintâi.

Melodiile s'au notat în tesitura originală sau la octava superioară (mel. Rafira Buneriu b, mel. Maria Luțian a, mel. Safta Racu, mel. Rafira Stoia, mel. Rafira I. Iurcovan). Pentru înlesnirea analizei presupun însă că melodiile se desfășoară pe treptele unei scări teoretice de două octave având drept centru tonica celui dintâi rând melodic, însemnată aici cu I, sunetele octavei inferioare însemnându-se cu cifrele romane I—VII, ale octavei superioare cu cifrele arabe 1—8. Orice sunet al melodiei poate fi astfel numit printr'o cifră: tonica rândului melodic A fiind, de pildă, *si bemol*₁, am înțelege prin VI: *sol*₁, prin 3: *re*₂ etc. Pentru tabelele analitice am ales acea scară de transpoziție care face cu puțință notarea melodiei noastre cu ajutorul unui singur accident, anume o scară cu centrul în *do*₂:

Între acest sistem și cel folosit de d-l Bartók pentru clasarea melodiilor populare deosebirea este că acolo centrul scării (totodată finală a tuturor melodiilor) rămâne întotdeauna *sol*₁, sunetul acesta neavând, de altă parte, nici un înțeles tonal.

Am întrebuițat coroana pentru sunete lungite arbitrar, arătând însă, în paranteze, durata ei exactă. Semnul ↑ deasupra unei note arată un sunet intonat puțin prea acut, semnul ↓ un sunet intonat puțin prea grav (*B.*); semnul ∪ un sunet ușor scurtat, semnul ∩ un sunet ușor lungit (*B.*). Sunetele intonate simțitor mai slab decât cele vecine, fie la anacruză fie în cuprinsul unei vocalize, le-am scris cu capete de notă mici (*B.*); apogiaturile scrise mărunț și legate prin arc de o notă normală sunt foarte scurte și abea auzite. M'am folosit de trei feluri de accente: — pentru o ușoară apăsare a glasului (fr.: «appui»), > pentru un accent obișnuit, ^ pentru unele accente puternice. Între acestea sunt însă intensități intermediare, așa încât aici notația nu poate fi riguros precisă. Respirațiile le-am însemnat; pauzele neînsoțite de semnul respirației au numai înțelesul unei opriri

(1) Prin «vezi mel. Maria Luțian b 4 Ac», de pildă, se trimete prin urmare la al doilea bocet cules dela inf. Maria Luțian, la al patrulea rând de tipar, la al doilea rând melodic.

a expirației; într'un loc (mel. Rafira I. Iurcovan) am întrebuințat semnul + pentru o asemenea oprire, foarte scurtă.

Cifrele precedate de « S » din fruntea textelor muzicale sunt numerile fonogramelor din catalogul sistematic al arhivei de folclor a Societății Compozitorilor Români, cu al cărei ajutor s'au făcut cercetările muzicale la Drăguș.

În textele melodiilor culese cu fonograful am tipărit cu litere cursive și nelegându-le sau despărțindu-le prin punctuație de versul propriu zis, toate adausurile datorite cântării dela începutul și sfârșitul versurilor (« silabe de anacruză » și « silabe de întregire »); atunci când cântarea preface un *i* semivocală într'un *i* vocală plină, am scris chiar *ī*, spre a împiedica o citire greșită.

Potrivit cu îndrumările filologilor am întrebuințat următorul alfabet fonetic:

ā pentru un sunet intermediar între *a* și *o*;
 ē » » » » » *e* și *ă*;
 ě » » » » » *e* și *i*;
 ů » » » » » *u* și *o*;
 ě, ĭ, ů pentru *e*, *i*, *u* semivocale;
 č = dr. cer;
 ĝ = dr. ger;
 k = dr. car;
 ž = dr. joc.
 ' pentru consoane palatalizate.

Am scris pretutindeni numai *ā* din *a*, spre a nu întrebuința două semne pentru acelaș sunet.

În loc de apostrof ortografic am scris întotdeauna trăsura de unire, scriind apostrof numai când anume eliziuni populare împiedică înțelegerea cuvintelor notate fonetic (*târ'* = « târg », *podz'ă* = « poți să » etc.).

La cea dintâi privire izbește în documentele noastre statornicia uimitoare a tuturor elementelor muzicale și literare. Destrămarea versurilor în cântare, împuținerea sau înmulțirea arbitrară a rândurilor melodice în cuprinsul tiparului arhitectonic, scurtarea sau lungirea lor, cât și interjecții, suspine, atât de frecvente în bocetele altor regiuni, lipsesc aproape cu desăvârșire aici. Chiar când se « îneagă în lacrimi » (Safta Dionisie Racu), bocitoarele drăgușene păzesc forma, ritmul și legile de bel-canto locale. Excepțiile sunt răzlețe în toate textele: o singură cântare începând cu rândul melodic Ac (mel. Rafira Buneriu b), un singur sunet nearticulat (*parlato*) în mel. Rafira Buneriu a (8 Ac), câte o silabă supranumerară (vers de nouă silabe): mel. Rafira Buneriu b 7 B, mel. Maria I. Iurcovan.

(1) Silaba supranumerară cade însă aci la repetarea versului.

Proporția versurilor anormale este în toate textele literare (incl. mel. Rafira I. Iurcovan, excl. « Variante și adausuri ») 20: 1482. Chiar în textele cântate la înmormântări asemenea versuri se întâlnesc numai din loc în loc (9: 562); în tx. 7, cules dela o copilă, dimpotrivă se îndesesc: 5:73; în unele texte (1 b, 1 c, 2 c, 2 d, 3, 4 b, 5 a, 5 b) lipsesc cu totul.

Niciunul din aceste versuri « anormale » nu este dealtfel sporit sau micșorat cu mai mult decât o singură silabă, afară de cel dintâi vers al textului fără muzică din mel. Safta Racu, căruiua îi lipsesc două silabe. Cele cu o singură silabă lipsă le găsim toate (trei) în bocetul copilăresc tx. 7.

Trebuie luat în seamă că adăugirea unei silabe nu schimbă întotdeauna ritmul versului și al melodiei: se pare că bocitoarele folosesc uneori acea silabă supra-numerară așa cum vedem în mel. Rafira I. Iurcovan 3 A și cum se va arăta mai amănunțit în cele spuse mai departe despre anacruză.

*

Drăgușenii cântă două « glasuri de mort »; le numim melodia I și melodia II. Inf. Rafira I. Iurcovan crede chiar că « e trei forme », dar vom vedea cum trebuie înțeleasă.

Melodia II e rară. N'a fost auzită la nici una din înmormântările observate; n'a fost cântată spontan de nici o inf.; n'a putut fi înregistrată în 1929: Rafira Stoia a căutat atunci zadarnic să și-o amintească, dar a întrerupt curând cântarea mărturisind că nu izbuteste, bocetul ei de atunci (mel. Rafira Stoia) înfățișând un ciudat hibrid între melodia I și melodia II. Așa în 1932 inf. Rafira I. Iurcovan a cântat-o, după multe stăruințe, un lung timp de gândire și după ce inf. masculin Gheorghe Borzea, i-o amintise (1). Potrivit cu mărturiile, melodia pare singularizată fie prin interpreți, fie prin prilej. Inf. Gheorghe Borzea și Rafira I. Iurcovan spun amândoi că se aude mai cu seamă « în Joi Mari », noaptea; cea din urmă adaugă informația că « asta-i cum se cântă Sofia lui Valeriu Rogozel » și că « Mia lui Man se mai cânta așa când i-a murit Seana ».

Melodia I dimpotrivă este melodia de bocet obișnuită, cunoscută tuturor, copile, tinere, bătrâne, începând cu fetițele de seama Senei Rogozea, sfârșind cu femeile de vârsta înaintată a Evei Bobeica (70 a.). Frecvența ei pe inf. poate fi socotită 100%.

Pentru o mai bună înțelegere a celor ce urmează, însușirile caracteristice ale melodiei I trebuiesc arătate de pe acum.

È vorba de o melodie silabică, cu profilul melodice mărunte, cântată *tempo giusto*. Intinderea ei normală este sexta VI—4, tiparul arhitectonic AAcB cu ce-

(1) Vezi notele la mel. Rafira I. Iurcovan.

zura principală între A și Ac (1). O pauză de respirație («Luftpause». B.), desparte întotdeauna rândurile melodice A și Ac, o scurtă formulă melismatică, uneori o vocaliză ștearsă legând dimpotrivă deobicei rândurile melodice Ac și B, întotdeauna înlanțuite. Melodia este bitonică (în terminologie modernă, impropriu: «modulantă»): A sfârșește pe I, B pe VI, amândouă treptele cu înțeles de tonică; Ac sfârșește când pe I, când pe VI. Finalele rândurilor melodice A și B sunt lungite arbitrar. Înaintea finalei VI se ivește «spontan» (B.) sunetul **b VII** («cadență frigidă»). Intonația nehotărâtă (prea acută) a acestui sunet d-l Bartók o crede caracteristică pentru melodiile «dialectului cadenței frigide»; în bocetul drăgușan o întâlnim deseori curată.

*

Stilul muzical al melodiei I este cel numit de d-l Bartók *parlando* din pricina aderenței dintre cuvânt și sunet muzical, vădită mai cu seamă, cum vom vedea, printr'un sistem ritmic deosebit.

Poetica populară românească necunoscând strofa, un text poetic popular ni se înfățișează ca o înșirare de versuri isometrice obișnuit legate două câte două prin rimă sau asonanță (2).

În cântare, repetiția melodiei împarte acest șir în grupuri de versuri ce le putem numi «strofe melodice», cuprinzând fiecare atâtea versuri câte rânduri melodice cuprinde melodia, o melodie de trei rânduri melodice ca melodia I a bocetului drăgușan dând naștere, prin urmare, unor strofe melodice din câte trei rânduri de text. Aceste trei rânduri nu sunt însă neapărat în cântarea populară trei versuri deosebite, ci fie trei versuri, fie două versuri dintre care unul repetat, fie un singur vers cântat de trei ori.

Repetarea versurilor se face deobicei necugetat, spontan. Țăranii cei mai mulți nu-și dau lămurit seama nici despre aceasta, nici despre vreo altă însușire a tehnicii lor, asupra căreia dealtfel nu par să cugete. Întrebată cum repetă ver-

(1) Cezura aceasta despărțind prin urmare aici, ca în alte melodii ale Ardealului de Sud, rânduri melodice cu același cuprins.

(2) Lăsând de o parte versurile de invocație («Cusere dragă și măi dragă...», «Tăicuțu nost, bunu nost...» etc.) și unele versurile răslețe, în materialul nostru, excl. mel. Rafira I. Iurcovan și «Variante și adaosuri», proporția versurilor rimând două câte două este aprox. 68% (826: 1216), a celor rimând câte trei aprox. 17% (201: 1216), a celor rimând câte patru aprox. 5% (56: 1216), a celor nerimate aprox. 9%. Cinci, șase sau mai multe versuri cu aceeași rimă sunt excepționale (șase în tx. 6, vers. 207—213, șase în tx. 8, vers. 2—8, șase în mel. Rafira Husea 7—13; nouă în tx. 4 a, vers. 16—24). De observat că rimele legând mai mult de trei versuri sunt deseori sufixele unor participii pasive (tx. 8, vers. citate) sau ale altor forme de conjugare (tx. 6, vers. 20—24). În calculul acesta au fost socotite printre versurile rimând două câte două și hemistihurile rimate (versuri cu rimă interioară).

În calculul acesta am socotit versuri noi versurile de invocație, care se înșiră obișnuit (1) cel puțin câte două și până la cinci (2) cu singura schimbare a unui cuvânt: epitetul. Socotind asemenea variante repetiții, cifrele de sus s'ar corectă prin sporirea numărului versurilor repetate, cu deosebire în textele inf. Maria Luțian.

Cât privește împărțirea textelor în strofe melodice, vedem că:

1. un vers neputând fi repetat decât o singură dată, fiecare strofă cuprinde cel puțin două versuri;
2. sunt cu puțință trei alcătuiți: $[:v:]v$, $v[:v:]$, vvv . Cea mai frecventă (40 : 67) este $[:v:]v$; urmează $v[:v:]$; vvv lipsește din unele texte muzicale (mel. Eva Codrea, mel. Rafira Husea). În tiparul poetic $[:v:]v$ recunoaștem tiparul muzical $[:A:]B$ (AAcB): îl putem privi ca forma strofică tip.

Dintre cele două versuri populare de 6 (sau 5) și 8 (sau 7) silabe bocetul drăgușan nu întrebunțează decât pe cel din urmă.

În ritmica stilului *parlando*, în bună parte supusă metricii textelor, unitatea ritmică este o durată apropiată de durata unei silabe în vorbirea liniștită, în cazul bocetului nostru la toate inf. afară de una tânără (Rafira Husea, care cântă mai repede), judecată cum am văzut de alta vârstnică, = 208 M.M. În notația muzicală însemnăm convențional unitatea ritmică printr'o optime, astfel că un vers de opt silabe s'ar putea înfățișa printr'o înșirare de opt optime.

Rândurile melodice fiind deci croite pe măsura unui vers plin de opt silabe, cântarea populară întregeste obișnuit versurile de șapte silabe printr'o silabă auxiliară. Întregirea aceasta (Bartók: «Silbenergänzung») se face:

1. Când silaba din urmă a versului sfârșește cu consoană, prin adăugarea vocalei *u* (câteodată *u*, *o*);
2. Când silaba din urmă sfârșește cu semivocală după vocală, prin disocierea acestora, astfel ca semivocala, prefăcându-se în vocală plină, să alcătuiască o silabă de sine stătătoare;
3. când silaba din urmă sfârșește cu *i* scurt, prin prefacerea acestuia în vocală plină alcătuiind silabă.

Însă

4. Când silaba din urmă sfârșește cu vocală plină după consoană sau după semivocală, întregirea lipsește;
5. Când silaba din urmă sfârșește cu diftongul *i* vocală + *i* semivocală, întregirea lipsește asemenea.

(1) Intotdeauna la începutul bocetelor, unde versuri de invocație izolate nu se întâlnesc, dar uneori și în corpul lor (mel. Buneriu a 5; mel. Buneriu b 7, 8; mel. Eva Codrea 5; mel. Maria Luțian b 3; mel. Rafira Husea 5, 8).

(2) Vezi tx. 2 a, vers. 33—38.

Se cântă deci:

	dar:	
---	------	--

Alte silabe de întregire decât cele arătate (ca *le, re, măi, of*) nu întâlnim în botetul drăgușan.

În cele opt exemplare ale melodiei I analizate aici nu aflăm (excl. mel. Rafira Stoia, neregulată) nici o excepție la regulile 3, 4, 5 de sus. În schimb aflăm II : 50 excepții la regula I (lipsa silabei de întregire după silabă finală sfârșind cu consoană) : mel. Rafira Buneriu a 8 Ac; mel. Rafira Buneriu b 4 Ac; mel. Eva Codrea 1 Ac, 8 Ac și B; mel. Rafira Husea 1 B, 2 A, 2 B; mel. Safta Racu 4 Ac, 7 Ac. 7 din aceste II excepții se ivesc la cadența rândului melodic Ac, amănunt cu atât mai caracteristic, cu cât versul neîntregit dela Ac este de cele mai multe ori urmat la B sau precedat la A sau totodată precedat la A și urmat la B de un vers întregit, silaba auxiliară adăugându-se uneori chiar cuvântului final al versului neîntregit dela Ac (mel. Rafira Buneriu a 8; mel. Rafira Buneriu b 4; mel. Eva Codrea 1, 8, 9; mel. Safta Racu 4, 7). Numai Rafira Husea cântă « *vint* » la cadența rândului melodic A și « *vintu* » la cadența rândului melodic Ac.

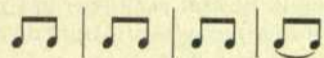
La regula 2 aflăm 7 : 20 excepții (semivocală finală nedisociată de vocala precedentă) : mel. Maria Luțian a 1 A, Ac și B și 5 Ac și B; mel. Safta Racu 1 Ac, 6 Ac. Dintre aceste 7 excepții, 4 se ivesc iarăș la cadența rândului melodic Ac, 2 la B, una singură la A, versurile neîntregite sfârșind întâmplător toate cu aceeaș silabă (*mieu*). Versurile neîntregite dela Ac sunt și de data aceasta în două cazuri precedate de vers întregit la A (mel. Maria Luțian a 5; mel. Safta Racu 1), într'un caz precedate la A și totodată urmate la B de vers întregit (mel. Safta Racu 6). Peste tot, din 73 versuri supuse întregirii, rămân neîntregite 18, iar în II : 18 cazuri silaba de întregire lipsește la cadența rândului melodic Ac (unde acesta pare o licență obișnuită), în 5 : 18 cazuri la cadența rândului melodic B, în 2 : 18 cazuri la cadența rândului melodic A.

Eliziunea unei silabe finale nu se întâlnește în nici un text și n'a fost observată în nici o cântare (1).

Șirul de opt silabe al versului popular accentele îl împart în patru perechi de silabe, alcătuite fiecare dintr'o silabă accentuată (« *grea* »), urmată de una neaccen-

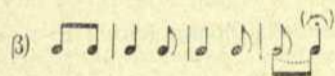
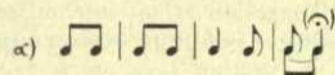
(1) Ceace ne îndreptățește să credem că « *nost* » este forma dialectală deplină a cuvântului « *nostru* », iar nu o prescurtare a acestuia.

tuată («ușoară»): 'u|' u|' u|' u (1). Perechea de silabe dă naștere unui grup ritmic alcătuit din două unități (optimi), astfel că schema ritmică a unui rând melodic ar fi (arcul care leagă aici optimile grupului final privind verstrile de șapte silabe):

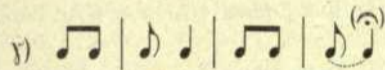

Melodii cu asemenea ritm sunt rare. De obicei schema de sus dobândește variație ritmică prin lungirea sistematică (Bartók: «Dehnung») a unora din optimi. În melodia I a bocetului drăgușan lungirea aceasta este supusă următoarelor legi:

1. În primele trei grupuri ritmice ale rândurilor melodice nu pot fi lungite decât optimile cântate pe silabă accentuată, în al patrulea (la cadență) numai optimea cântată pe silaba neaccentuată;
2. Lungirea îndoște întotdeauna durata optimilor, prefăcându-le în pătrimi, afară de finalele rândurilor melodice A și B, lungite arbitrar (2);
3. Dintre optimile accentuate ale primelor trei grupuri ritmice se lungește fie numai a cincea, fie a treia împreună cu a cincea, astfel că cele două tiparuri ritmice cu puțință (legate de altfel, cum vom vedea, de anume forme melodice) sunt:

La una singură dintre inf. întâlnim sincopă (adică lungirea silabei neaccentuate) în alt loc decât cadența, dar numai la B și numai în al doilea grup ritmic (mel. Safta Racu I, 2, 3, 4, 6, 7). Această lungire anormală înlocuiește aici lungirea optimii a cincea. De unde un tipar ritmic personal al acestei inf.:

(1) Se știe că silabele accentuate ale versului popular sunt deseori silabe neaccentuate ale graiului (prozei). În vorbire țăranul ar spune:

Cu nime mâna n'ai dat;

în vers scandează:

Cu nime mâna n'ai dat. etc.

(2) Durata acestor finale se cuprinde între 4 și 15 timpi primari (optimi), obișnuit 8—10 (la inf. Eva Codrea, Maria Luțian, Safta Dionisie Racu și Rafira Stoia). Coroanele cele mai scurte le aflăm la Rafira Buneriu și Rafira Husea, la cea dintâi desigur din pricina respirației scurte datorită vârstei, la a doua desigur fiindcă această inf. nu cântă destul de «așezat».

De altă parte, se întâmplă când și când să lipsească lungirea uneia din optimele supuse lungirii: în rândul melodic A (Ac) o singură dată în tiparul β (mel. Rafira Buneriu b 1), pare-se accidental (1); în rândul melodic B o singură dată în tiparul β (mel. Rafira Buneriu a 9), de mai multe ori în tiparul ritmic α , întotdeauna în acelaș loc: al treilea grup ritmic (mel. Rafira Buneriu a 5; mel. Rafira Buneriu b 1, 5, 6, 7, 8, 9, 10; mel. Eva Codrea 4, 9).

Perechile de silabe ale textului se cântă așa dar pe grupuri ritmice alcătuite fie din optime+optime — având adică valența ritmică 2 —, fie din pătrime+optime (sau la cadență și excepțional aiurea din optime+pătrime) — având adică valența ritmică 3 (2). Valența ritmică 2 o putem privi ca cea fundamentală pe temeiul celor spuse întărite de frecvența ei mare: din 696 grupuri ritmice cântate la fonograf, 476 au valența 2, iar 220 valența 3.

La cadența rândurilor melodice A și B se ivește un echivoc ritmic prin aceea că lungirea arbitrară a finalei ne împiedică să cunoaștem durata ei teoretică, grupul ritmic putând fi deopotrivă înțeles ca alcătuit din optime+optime sau optime+pătrime. Cadența rândului melodic Ac, unde lungirea lipsește, dovedind că sunt cu puțință ambele tiparuri, mai frecvent fiind cel din urmă (25 : 36), am scris întotdeauna la cadențele rândurilor melodice A și B sincopa optime+pătrime. (La versuri de șapte silabe, silaba finală dela Ac nu se cântă decât numai pe două optime, legate sau contractate într'o pătrime).

Libertatea oricărei cântări populare, chiar într'un *tempo giusto*, dă pe alocuirea grupurilor sau unităților ritmice o înfățișare neobișnuită. Întâlnim forme scurtate sau slăbite ca:

(mel. Safta Dionisie Racu 4 B) = [simplified]

(" " " " 5 A) = [simplified]

(" " " " 4 Ac, 5 B) = [simplified]

(" Eva Codrea 4 Ac, 5 Ac 6 Ac, 7 Ac) = [simplified]

(" Safta Dionisie Racu 5 Ac) = [simplified]

(" " " " 7 Ac) = [simplified]

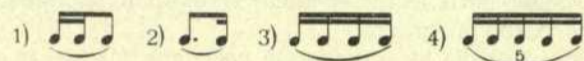
(" Maria Luțian b 1 B, 4 B) = [simplified]

(1) Poate debit șovăitor la început de cântare la fonograf?

(2) Melodia se putea deci scrie cu ajutorul măsurilor 2/8 și 3/8, a căror întrebuințare am ocolit-o totuși, fiindcă în teoria modernă fiecărei «bare de măsură» îi urmează un « timp tare », intensitatea acestor timpi tari rămânând întotdeauna egală; câtă vreme în ritmica melodiei I această periodicitate schematică lipsește.

O ușoară lungire sau scurtare a valorilor este obișnuită la toate inf. Se scurtează: mai cu seamă anacruzele, apoi optimele din primele două grupuri ritmice ale tiparului *a*; se lungesc pătrimile grupurilor ritmice cu valența 3.

Tabela de sus arată că atât pătrimea, cât și optimea se descompun câteodată. Nu se descompun însă decât pătrimi accentuate și optimi neaccentuate, afară de penultima optime a rândului melodic Ac (accentuată). În locul unei optimi nu pot sta decât două șaisprezecimi; în locul unei pătrimi pot sta formulele ritmice următoare:

Cea dintâi se cântă atât în cuprinsul primelor trei grupuri ritmice cât și la cadența rândului melodic Ac; a treia și a patra numai la acea cadență (cvintoletul numai la Maria Luțian); a doua este o formă excepțională (mel. Maria Luțian a 4 A).

Toate valorile divizionare, fie ale pătrimii, fie ale optimii, sunt melismatice.

De observat că silaba supranumerară din mel. Rafira Buneriu b 7 B (silaba «țe» a cuvântului «soțe») inf. a cântat-o pe o pătrime, adică pe o durată egală cu a unui grup ritmic de sine stătător. De-ar fi cântat-o pe o optime, aceasta ar fi alcătuit cu cele două optimi precedente sau următoare un grup ritmic de trei durate, cu neputință în ritmica melodiei I, care nu cunoaște decât grupuri de două durate, cum nu cunoaște metrica decât grupuri de două silabe.

În sistemul ritmic aci descris izbesc o seamă de asemănări cu cel grecesc antic și cel medieval.

Unitatea lui de durată, optimea, amintește de «timpul întâi» (*χρόνος πρώτος*) aristoxenic, indivizibil și egal cu durata unei silabe de text scurte. Asemenea acestuia, optimea bocetului, deși uneori divizată, rămâne întotdeauna durată minimă pe care poate fi rostită o silabă.

Deosebirea cantitativă a silabelor lipsește în metrica populară românească; totuși folosirea sistematică a unei valori lungi constante, asemănătoare celei ce corespunde în ritmica antică unei silabe lungi, duce la alcătuirea unor «picioare ritmice» (în terminologie modernă: «măsuri») aparținând celor două genuri ritmice fundamentale, cel «egal» (*ἴσος* — aici $2/8$ —, ritmul medieval «imperfect») și cel «dublu» (*διπλάσιον* — aici $3/8$ —, ritmul medieval «perfect»). Amestecul ritmurilor binare și ternare înrudește ritmica bocetului cu cea antică și medievală, unde acest amestec eră normal, deosebind-o de cea modernă, care l-a părăsit.

Însfârșit, spre deosebire de cea modernă, ritmica melodiei I a bocetului drăgușan nu se întemeiază pe un principiu «fracționant» (împărțirea valorilor maxime), ci pe un principiu «cumulant» (grămădirea valorilor minime).

*

Pe lângă ritmică sunt caracteristice pentru melodia I a bocetului întinderea și mișcările melodice.

Privit de aproape, întregul ei ambitus normal, VI—4, se înfățișează ca alăturarea a două tetracorduri: I—4 și VI—2, având două trepte comune (1 și 2). Rândul melodic A se desfășoară în cuprinsul celui dintâi, sfârșind pe tonica I; rândul melodic B în cuprinsul celui de-al doilea, sfârșind pe tonica VI; rândul melodic Ac sfârșește când pe I, când pe VI, după cum împrumută una sau alta din formulele melodice de cadență ce se vor arăta.

Caracterul tetracordal al melodicii lămurește ivirea sunetului bVII, înainte de VI la cadența finală: tetracordurile alăturate sunt, în adevăr, cel dintâi lidic (caracter major), al doilea doric (caracter minor accentuat), iar din acesta din urmă sunetul bVII face parte integrantă.

Intinderea sextei melodia nu o depășește niciodată în suire, în coborîre rareori, numai trecător la cadența rândului melodic Ac și numai la două inf. (mel. Maria Luțian b 1, 2, 3, 4; mel. Rafira Husea 4). Asupra însemnătății acestei cadențe dela Ac, legătură între două elemente melodice deosebite, se va stăruii mai departe.

Melodia se mișcă pe trepte apropiate, amplitudinea normală a pașilor melodici mergând obișnuit dela unison la terță. Din 1365 intervale cântate la fonograf (excl. mel. Rafira Stoia) (1) sunt:

	unis.	secunde	terțe	cvarte
In mel. Rafira Buneriu a și b	164	295	36	I
» » Eva Codrea	52	143	8	—
» » Maria Luțian a și b	46	129	42	—
» » Rafira Husea	41	222	14	I
» » Safta Dionisie Racu	50	110	11	—
	353	899	111	2

Proporția secundelor este aprox. 60—70% la Rafira Buneriu, Eva Codrea, Maria Luțian, Safta Dionisie Racu; aprox. 80% la Rafira Husea. Unisonurile, în proporție obișnuită de aprox. 21—33%, nu întrec 15% la Rafira Husea. Proporția terțelor atinge aprox. 19% la Maria Luțian (datorită mai ales vocalizei personale dela cadența rândului melodic Ac în mel. b), fiind normal aprox. 4—7%. Cvartele sunt cu totul excepționale (aprox. 1,4⁰/100). Dintre cele două cvarte întâlnite în toate textele una nu este un interval constitutiv al melodiei: o mărginesc sunetele final și inițial a două rânduri melodice deosebite (mel. Rafira Husea 4); cealaltă se ivește la o cadență finală (mel. Rafira b 10 B), poate prin analogie cu cadența finală a altor melodii locale.

*

De fiecare tipar ritmic se leagă, cum am spus, o anume formă melodică. Formele rândului melodic A sunt:

(1) Nu sunt cuprinse în acest total: intervalele dintre anacruză și sunetele inițiale ale rândurilor melodice; intervalele dintre sunetele finale și cele inițiale ale rândurilor melodice despărțite prin pauză (A și Ac); intervalele datorite ivirii unui sunet de ornament întâmplător; intervalele dubioase dintre sunetul nearticulat din mel. Rafira Buneriu a, cel precedent și cel următor.

(mel. Rafira Buneriu a 1, 3,5,7,9; Rafira Buneriu b 2,4,6,8,10; Eva Codrea 9; Safta Dionisie Racu 2,4, 6,8.)

(mel. Eva Codrea 1,5,7; Maria Luțian a 3,5; Rafira Husea 1,2,3,4,5,6,7,8,9, 10,11,12,13.)

(mel. Eva Codrea 3; Maria Luțian a 2; Maria Luțian b 1,2,3,4.)

(mel. Rafira Buneriu a 2, 4,8,10; Rafira Buneriu b 1,5,7,9; Eva Codrea 2,4, 6,8; Maria Luțian a 1,4; Safta Dionisie Racu 1,3,7.)

(mel. Rafira Buneriu a 6; Rafira Buneriu b 3; Safta Dionisie Racu 5.)

În schema aceasta variantele au fost clasate — neținând seamă de melisme care nu dau naștere unor intervale mai mari decât secunda — după structura ritmică, apoi după ambitus, însfârșit după amplitudinea pașilor melodici (5).

Variantele tipului $A\alpha$ pornesc de pe tonica tetracordului (1), la care se întorc la cadență; variantele tipului $A\beta$ pornesc de pe terța tonice (3), coborînd spre tonică la cadență. Tipul $A\gamma$ este un hibrid rar, înrudit cu $A\alpha$ prin ritm, cu $A\beta$ prin melodică. Că $A\alpha$, $A\alpha'$, $A\alpha''$ alcătuiesc împreună un singur grup de variante o dovedește și faptul că inf. le întrebuițează una în locul alteia ($A\alpha''$ drept A și $A\alpha'$ drept Ac în mel. Eva Codrea 3; $A\alpha''$ drept A și $A\alpha$ drept Ac în mel. Maria Luțian a 2). Totuși dintre ele $A\alpha$ păstrează o înfățișare deosebită prin aceea că nu depășește întinderea terței 1—3. Ea este fără îndoială una din cele trei «forme» de care vorbește inf. Rafira I. Iurcovan, arătând că un bocet ca mel. Rafira Buneriu a nu se aseamănă cu un bocet ca mel. Rafira Husea sau mel. Maria Luțian a. Vom vedea mai departe în ce măsură inf. are dreptate.

(1) mel. Maria Luțian a 5 A.

(2) Rafira Buneriu (variantă personală!)

(3) mel. Rafira Buneriu b 7 A; Maria Luțian a I A; Safta Racu I A, Ac.

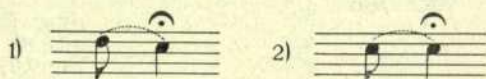
(4) mel. Rafira Buneriu b I Ac.

(5) În toate variantele afară de $A\alpha''$, care cuprinde o terță, cel mai mare pas melodic este secunda. Terțe întâmplătoare se datoresc ornamentației.

Variantele nu sunt prefaceri arbitrare și improvizate ale unui singur tip melodic, ci formule melodice constante pe care bocitoarele le mănuesc potrivit cu anume legi: le întâlnim în documente deosebite, culese în răstimpuri lungi. Elementele personale sunt rare și de cele mai multe ori asemenea constante la una și aceeași inf.: astfel formula melismatică a inf. Rafira Buneriu la $A\beta$ (vezi nota 2 la tabela de sus), cântată de ea de opt ori în două bocete deosebite și, cu o singură excepție, atât la A, cât și la Ac. Improvizată nu pare decât variația inf. Maria Luțian la Aa' (vezi nota 1 la tabelă).

Elementul variabil al rândului melodic A este fragmentul cântat pe primele două perechi de silabe ale versului și, într-o măsură, cel cântat pe cea din urmă (formula de cadență). Rămâne neschimbat în toate variantele fragmentul cântat pe a treia pereche de silabe (ornamentat o singură dată în mel. Maria Luțian a).

La cadență sunt cu puțință două formule:

Cea dintâi pare cea normală, fiindcă cea mai frecventă (45 : 59) la toate inf. afară de Rafira Husea (6 : 13), apoi fiindcă a doua nu se întâlnește la cadența rândului melodic Ac decât într'un singur text: mel. Maria Luțian b (1, 3, 5), dubios intonată (și ornamentată).

Tipul melodic Aa , întocmai ca tiparul ritmic a , este cel mai frecvent (39 : 59); urmează $A\beta$ (17 : 59), apoi $A\gamma$ (3 : 59). Pentru fiecare text muzical în parte (excl. mel. Rafira Stoia) cifrele sunt:

	Aa	$A\beta$	$A\gamma$
Mel. Rafira Buneriu a:	5	4	I
» » » b:	5	4	I
» Eva Codrea:	6	3	—
» Maria Luțian a:	3	2	—
» » » b:	4	—	—
» Safta Racu:	4	3	I
» Rafira Husea:	13	—	—

Cercetând atent documentele vedem că:

varianta Aa o întâlnim la toate inf., afară de Rafira Husea;
 $A\gamma$ nu apare decât în mel. Rafira Buneriu a și b și mel. Safta Racu, în fiecare odată.

Intr'un document stau deseori alături două sau trei variante ale rândului melodic A, bocitoarele întrebuițând dimpotrivă alteori mereu o singură variantă, care nu poate fi însă decât Aa' sau Aa'' , cum dovedește comparația mel. Maria

Luțian a cu mel. Maria Luțian b. Variantele Aa' și Aa'' repetate din strofă melodică în strofă melodică sunt fără îndoială a doua din cele trei « forme » pomenite de inf. Rafira I. Iurcovan, cea dintâi fiind, cum am văzut, Aa alternând cu celelalte și cu $A\beta$ sau numai cu $A\beta$, iar a treia melodia II.

Alternarea variantelor nu pare nici ea lăsată la bunul plac al cântăreții, arbitrarul individual neputând depăși anume hotare, cum arată schema următoare:

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Mel. Rafira Buneriu a:	$Aa(1)A\beta$	Aa	$A\beta$	Aa	$A\gamma$	Aa	$A\beta$	Aa	$A\beta$	$A\beta$
» » » b:	$A\beta$	Aa	$A\gamma$	Aa	$A\beta$	Aa	$A\beta$	Aa	$A\beta$	Aa
» Eva Codrea: ...	Aa	$A\beta$	Aa	$A\beta$	Aa	Aa	Aa	Aa	$A\beta$	Aa
» Maria Luțian: ...	$A\beta$	Aa	Aa	$A\beta$	Aa					
» Safta Racu:	$A\beta$	Aa	$A\beta$	Aa	$A\gamma$	Aa	$A\beta$	Aa		

Mel. Rafira Buneriu a și b și mel. Safta Racu au aceeași construcție sever simetrică: Aa se repetă din două în două strofe melodice (1. 3. 5. 7. 9.; 2. 4. 6. 8. 10.; 2. 4. 6. 8.) urmat sau precedat de $A\beta$ și o singură dată de $A\gamma$. Orânduirea variantelor e mai liberă în mel. Eva Codrea și Maria Luțian a; din toate textele muzicale se deslușește însă regula că niciodată două strofe melodice vecine nu pot începe amândouă cu $A\beta$.

În schema arhitectonică $AAcB$ a melodiei I rândul melodic Ac repetă întocmai rândul melodic A deosebindu-se de acesta numai prin cadență. Regula morfologică a identității absolute a celor două rânduri melodice inițiale cunoaște puține excepții: înlocuirile amintite ale unei variante cu alta de același tip, apoi lipsa la A a unor melisme dela Ac (mel. Rafira Buneriu a 8, mel. Maria Luțian a 5) sau la Ac a unei melisme dela A (mel. Rafira Buneriu b. 7).

Formulele de cadență cele mai frecvente ale rândului melodic Ac sunt variante ale formulei de cadență I dela A , mai sus arătată. Acestea înlocuiesc lungirea arbitrară a finalei dela A prin figurarea ei. Aflăm atunci în locul pătrimii lungite cântate pe **I** la A fie, cum am spus, o scurtă figură melismatică coborînd dela **I** la **VI**, fie o vocaliză ștearsă (cvartolet, rareori cvintolet) cu amplitudine variabilă, coborînd la **VI**, câteodată la **V**, rareori la **IV** și ridicându-se din nou la **I** cu care începe atunci întotdeauna rândul melodic B . La versuri de opt silabe optimea sincopiei finale e păstrată, la versuri de șapte silabe cade. O altă formulă de cadență a acestui grup, cea mai simplă, este o formă scurtată a aceleiași formule I dela A , în locul pătrimii finale lungite stând aici o optime, iar grupul ritmic având valența 2.

La formulele acestea se mai adaugă o formulă care înlocuiește secunda **2—1** prin terța **3—1** și are valența ritmică 2, afară de un singur caz unde finala se cântă pe cunoscuta vocaliză ștearsă mai sus descrisă.

(1) Nu sunt arătate variantele tipurilor a și β .

Vocaliza coboritoare din mel. Rafira Husea 4 trebuie înțeleasă ca o variantă personală anormală a formulei de cadență I dela A: am văzut că între sunetul final al acestei vocalize și sunetul inițial al rândului melodic următor se ivește o cvartă, singura în acest loc din întreg materialul muzical. Intonația sunetului **bVII**, de multe ori curată la cadența rândului melodic B, este todeauna nehotărâtă (prea acută) în vocaliza știută dela cadența rândului melodic Ac.

Formulele de cadență dela Ac și frecvența lor o arată tabela următoare:

a		mel. Eva Codrea 1,2,3 3
b		mel. Rafira Buneriu a 1,2,3,4,7,9,10; " Eva Codrea 4,5,6,7,8,9; " Safta Dionisie Racu 2,4,6,8; " Rafira Husea 5. } ..21
c		mel. Rafira Buneriu b 1,2,4,7,8,9,10; " Maria Luțian a 1; " Maria Luțian b 1,2,3,4; " Safta Dionisie Racu 1,3; " Rafira Husea 1,2,3,6. } ..16
d		mel. Rafira Husea 4. 1
		41
e		mel. Rafira Buneriu b 3; " Maria Luțian a 2,3,4,5; " Safta Dionisie Racu 5. } 15
f		mel. Rafira Buneriu b 6. 1
		16
		57

Formulele acestea nu par legate nici de anumite variante melodice, nici de antecedentul dela A.

Cadența rândului melodic Ac este un soi de punct sensibil al melodiei: se ating aici două sisteme modale deosebite, înlănțuite printr'un element melodic care ține de cele mai multe ori (formulele *b*, *c*, *d*, *f* din tabelă) totodată de sistemul lidic al rândului melodic A și de sistemul doric al rândului melodic B, pe care-l pregătește prin coborirea fugară în tetracordul VI—2, înțelesul modal șovăind aici o clipă.

(1) cf. mel. Eva Codrea 3.

(2) cf. mel. Eva Codrea 4-6; Safta Racu 2, 6, 7.

(3) cf. mel. Rafira Buneriu b, Maria Luțian b.

(4) cf. mel. Rafira Buneriu b 3, Maria Luțian 3, 5; Safta Racu 5; Rafira Husea 2.

Elementul acesta de trecere și de legătură este din toate elementele melodiei I cel mai polimorf și cel mai supus arbitrarului. Ne-au dovedit-o și constatările cu privire la întregirea versurilor.

Înainte rîndurilor melodice A și Ac se cântă un fel de sunet de avânt asemănător cu anacruza din muzica occidentală (timp ușor înainte unui accent tonic la început de frază) (1).

În materialul nostru anacruza lipsește numai în 3: 123 cazuri, incl. mel. Rafira Stoia (mel. Rafira Buneriu b 10, mel. Safta Racu 3, mel. Rafira Stoia 1) și numai înainte de A, niciodată înainte de Ac.

Sunetul de anacruză este mai întotdeauna un sunet articulat; chiar intonația lui nehotărîtă o întâlnim rar și la o singură inf. (mel. Rafira Husea 1 A, 6 A, 7 A, 10 A, 11 A, 12 A).

Intensitatea emisiunii trece dela șoaptă la intensitatea normală; uneori anacruza poartă chiar un accent patetic irațional, dar numai la inf. Safta Dionisie Racu (mel. Safta Racu 3 A, 5 A și Ac, 7 A și Ac): putem privi acest accent ca o licență personală.

În 100 : 119 cazuri anacruza se cântă pe vocala *e* felurit colorată (*e*, *e*, *è*), în 9 : 119 cazuri pe *ă*, în 7 : 119 cazuri pe diftongul *ei*, într'un singur caz pe diftongul *ie* (mel. Maria Luțian b 3 A), într'un singur caz pe *q* (mel. Rafira Buneriu b 8 Ac), într'un singur caz pe *â* (mel. Rafira Buneriu b 8 Ac).

Alte silabe de anacruză (ca *și*, *ce*, *ci*) nu se aud în bocetul drăgușan. În schimb se vede din mel. Rafira I. Iurcovan 3 A că bocitoarele întrebunțează uneori drept silabă de anacruză silaba inițială supranumerară a unui vers anormal de nouă silabe. Astfel au fost poate cântate silabele inițiale ale versurilor 24, 35, 54, 62, 184, 224, 235 din tx. 1 a; 3 din tx. 2 a; 17, 62, 63, 77 din tx. 2 f; 38 din tx. 7; 17 din tx. 8. Fenomenul n'a putut fi însă observat pe teren.

Vocala pe care se cântă anacruza alcătuiește obișnuit o silabă supranumerară de sine stătătoare. Întâlnim totuși o excepție la un vers începând cu diftong (mel. Rafira Buneriu b 7 A și Ac), sunetul de anacruză și sunetul inițial al rîndului melodic cântându-se acolo amândouă pe acel diftong. Deși înainte altor două versuri începând cu diftong aflăm silabă de anacruză independentă (mel. Rafira Buneriu a 2; mel. Eva Codrea 8), nu putem totuși desluși vreo lege cu privire la anacruză înainte versurilor cu început vocalic, cele trei cazuri amintite fiind — amănunt uimitor — singurile din 121 (2).

(1) Rîndurile melodice Ac și B fiind înlănțuite, se înțelege că anacruza lipsește întotdeauna înainte de B.

(2) Excl. mel. Rafira I. Iurcovan (mel. II). În textele culese fără muzică versurile cu început vocalic sunt tot atât de puține: 15: 285 în tx. 1 a; 4: 192 în tx. 2 a; 7: 96 în tx. 2 b; 2: 20 în tx. 2 e; 2: 84 în tx. 2 f; 10: 143 în tx. 4 a; 2: 17 în tx. 4 c; 0: 27 în tx. 5 a; 21: 366 în tx. 6; 9: 73 în tx. 7; 0: 36 în tx. 8; 0: 11 în tx. 10; 1: 19 în mel. Safta Racu (urmarea textului). Peste tot, excl. «Variante și adausuri» și mel. Rafira I. Iurcovan, dar incl. celelalte texte cântate la fonograf: 76 versuri cu început vocalic față de 1432 cu început consonantic.

Anacruza nu se cântă pe sunete întâmplătoare, ci numai pe **V**, **1**, **2**, **3**, **4**; iar dintre ele nu pot fi anacruze la aceiaș variantă sau acelaș tip de variante decât două și pe lângă acestea, foarte rar, un al treilea. Anume:

la variantele tip $A\alpha$ (cele începând cu **1**), fie **2** (50 : 78), fie **V** (26 : 78), fie, excepțional, **1** (4 : 78) (1);

la variantele tip $A\beta$ (începând cu **3**), fie **3** (25 : 30), fie **4** (3 : 30), fie, excepțional, **V** (2 : 30) (2);

la variantele tip $A\gamma$ atât inf. Rafira Buneriu, cât și inf. Safta Dionisie Racu n'au cântat anacruza decât pe sunetul **3** (6 : 6).

Cu alte cuvinte, nu se poate cânta drept anacruză decât: treapta vecină superioară a sunetului inițial al rândului melodic (**2** la variantele tip $A\alpha$, **4** la variantele tip $A\beta$); sunetul inițial însuși (**1** la variantele tip $A\alpha$, **3** la variantele tip $A\beta$ și $A\gamma$); cvarta inferioară a tonicii rândului melodic **A**, în terminologie modernă «dominanta» inferioară (**V** la toate tipurile de variante). Treapta vecină superioară a sunetului inițial (**2**) este, cum s'a văzut, sunetul de anacruză obișnuit al variantelor tip $A\alpha$; sunetul inițial însuși sunetul de anacruză obișnuit al variantelor tip $A\beta$; **V** este frecvent la variantele tip $A\alpha$. Intrebuițarea altor sunete e rară.

Rândul melodic Ac repetând rândul melodic **A**, ar urmă să aflăm în totdeauna acelaș sunet de anacruză la amândouă. Sunt totuși cu puțină excepții (în materialul nostru 8 : 110), dar nici formele excepționale nu par datorite numai arbitrarului, cel puțin la variantele tip $A\alpha$: la acestea anacruzele **2** și **1** dela **A** nu pot fi urmate la Ac decât de **V** (mel. Rafira Buneriu **B** 2; mel. Maria Luțian **b** 1; mel. Safta Racu 2, 4, 6). La variantele tip $A\beta$ întâlnim trei forme excepționale deosebite, care nu par datorite vreunei legi: **3** la **A** urmat de **V** la Ac (mel. Rafira Buneriu **b** 9); **4** la **A** urmat de **3** la Ac (mel. Safta Racu 7) și chiar **V** la **A** urmat de **3** la Ac (mel. Maria Luțian **a** 1).

Se vedește din acestea că rândurile melodice Ac și **B** cântându-se dintr'o singură respirație, cântărețele sporesc înainte de Ac puterea de avânt a anacruzei, fie micșorând aici amplitudinea intervalelor coborâtoare dintre anacruza și sunetul inițial al rândului melodic **A**, fie înlocuind unisonul sau intervalele coborâtoare dela **A** printr'un interval suitor (3). Nevoia unui avânt mai puternic înaintea rândurilor melodice Ac și **B**, înlănțuite, o dovedește dealtfel și lipsa răzleață a anacruzei numai înainte de **A**.

Rândul melodic **B** se înrudește cu **A** prin ritmică și melodică. Clasate ca ale rândului melodic **A**, formele lui sunt:

(1) O singură excepție din 110: mel. Maria Luțian **a** 1.

(2) mel. Rafira Buneriu **b** 2 **A** și Ac ; mel. Safta Racu 6 **A** și Ac .

(3) mel. Rafira Buneriu **b** 10 Ac ; mel. Maria Luțian **a** 1 **A**. Intervalul anacruză-sunet inițial al rândului melodic este în acest caz o sextă suitoare.

B α (mel. Rafira Buneriu a 1. 2,3,4,5,7,8,10; Rafira Buneriu b 1,2,4,5,6,(7),8,9,10; Eva Codrea 4,9.)
 B α ' (mel. Rafira Buneriu b 3; Eva Codrea 1,2.)
 B α '' (mel. Eva Codrea 6,7.)
 B β (mel. Eva Codrea 3; Maria Luțian a 2,3,4,5; Safta Dionisie Racu 5; Rafira Husea 1,2,3,6,9,10,11,12, 13.)
 B β ' (mel. Rafira Buneriu a 6, 9; Eva Codrea 5,8; Maria Luțian b 1,2,3,4; Rafira Husea 4,5,7,8.)
 B γ (mel. Safta Dionisie Racu 1,2,3,4,6,7.)

1) mel. Rafira Buneriu b 2; Eva Codrea 4,9.

2) var.: (mel. Rafira Buneriu b 1,5,6; Rafira Buneriu a 5; Rafira Buneriu b 7,8,9; Rafira Buneriu b 10)

3) mel. Rafira Buneriu a 6; Maria Luțian b 1,2,3; Maria Luțian b 1,2,3,4; Rafira Husea 4,5,7,8,
4) mel. Rafira Buneriu a 9.

5) var.: (mel. Maria Luțian b. 1 2,3,4)

6) mel. Safta Dionisie Racu 1.

7) mel. Safta Dionisie Racu 5.

Tiparele ritmice sunt întocmai cele dela A, sporite cu tiparul excepțional γ al variantei $B\gamma$ descris pag. 297, pe care îl privim ca o variantă ritmică personală.

Ca la A ritmica și melodică rămân strâns legate.

Melodia străbate și aici în cele mai multe variante întreaga întindere a tetracordului, iar varianta Ba cu ambitus de terță, pare o formație analogică după varianta Aa. Profilul melodic, suitor-coborător la A, este însă coborător aici. Melodia pornește fie de pe 1, fie de pe 2, pășind din treaptă în treaptă spre tonica VI a tetracordului. O mișcare suitoare nu se face decât, în anume variante, dela cel dintâi la al doilea grup ritmic și numai între treptele 1 și 2. Singură Rafira Buneriu cântă în al treilea grup ritmic o formulă melodică personală dând naștere în cinci cazuri unei mișcări suitoare de secundă (1—2) între al doilea și al treilea grup ritmic.

Fragmentul variabil al rândului melodic B (ca și al rândului melodic A) este mai cu seamă cel cântat pe cele dintâi două grupuri ritmice, iar într-o mai mică măsură cel cântat pe al treilea (invariabil la A): acesta variază arbitrar la două inf. Formula de cadență, spre deosebire de cea bimorfă dela A, este invariabilă. Coborârea de pe treapta vecină superioară pe tonica tetracordului nu o întâlnim decât o singură dată (mel. Safta Racu 5); normal se cântă pe grupul ritmic final sunetele VII—VII (tonica repetată), câtă vreme la A de cele mai multe ori se cântă 2—1 (vezi pag. 302).

Felul cum construiesc bocitoarele melodia în cântare cu ajutorul variantelor arătate ale rândurilor melodice A și B ni-l înfățișează schemele următoare:

mel. Rafira Buneriu a

1. $A\beta'$ — Ba
2. Aa — Ba
3. $A\gamma$ — Ba'
4. Aa — Ba
5. $A\beta$ — Ba
6. Aa — Ba
7. $A\beta$ — Ba
8. Aa — Ba
9. $A\beta$ — Ba
10. Aa — Ba

mel. Rafira Buneriu b

1. Aa — Ba
2. $A\beta'$ — Ba
3. Aa — Ba
4. $A\beta'$ — Ba
5. Aa — Ba
6. $A\gamma$ — $B\beta$
7. Aa — Ba
8. $A\beta$ — Ba
9. Aa — $B\beta$
10. $A\beta$ — Ba

mel. Eva Codrea

1. Aa' — Ba'
2. $A\beta$ — Ba
3. Aa'' — $B\beta$
4. $A\beta$ — Ba
5. Aa' — $B\beta'$
6. Aa' — Ba''
7. Aa' — Ba''
8. $A\beta$ — $B\beta'$
9. Aa — Ba

mel. Maria Luțian a

1. $A\beta$ — $B\beta$
2. Aa'' — $B\beta'$
3. Aa' — $B\beta'$
4. $A\beta$ — $B\beta$
5. Aa' — $B\beta$

mel. Maria Luțian b

1. Aa'' — $B\beta$
2. Aa'' — $B\beta$
3. Aa'' — $B\beta$
4. Aa'' — $B\beta$

mel. Safta Racu	mel. Rafira Husea
1. $A\beta$ — $B\gamma$	1. Aa' — $B\beta$
2. Aa — $B\gamma$	2. Aa' — $B\beta$
3. $A\beta$ — $B\gamma$	3. Aa' — $B\beta$
4. Aa — $B\gamma$	4. Aa' — $B\beta'$
5. $A\gamma$ — $B\beta$	5. Aa' — $B\beta'$
6. Aa — $B\gamma$	6. Aa' — $B\beta'$
7. $A\beta$ — $B\gamma$	7. Aa' — $B\beta$
8. Aa — ?	8. Aa' — $B\beta$
	9. Aa' — $B\beta'$
	10. Aa' — $B\beta$
	11. Aa' — $B\beta$
	12. Aa' — $B\beta$
	13. Aa' — $B\beta$

Se vedește că între variantele rândului melodic A și ale rândului melodic B domnesc anume legături:

când într'un bocet se cântă mereu, drept A, Aa' sau Aa'' , drept B se cântă mereu $B\beta$ sau $B\beta'$ (mel. Maria Luțian b, mel. Rafira Husea);

când într'un bocet varianta Aa este cea mai frecventă, este deosebit de frecventă varianta Ba (mel. Rafira Buneriu a, mel. Rafira Buneriu b), afară de mel. Safta Racu, unde inf. a întrebuițat varianta personală By .

Amănunt caracteristic: Safta Dionisie Racu a cântat By atât după Aa , cât și după $A\beta$; a cântat după însă la $A\gamma$ varianta $B\beta$, căutând par'că să ocolească alăturarea a două variante excepționale.

Monotonică și alcătuită numai din două rânduri melodice, melodia II se deosebește de melodia I prin toate însușirile ei, afară de ritmică.

Structura o arată formula AAv . O scurtă pauză de respirație desparte rândul melodic A (dar, pare-se, numai când pe acesta se cântă un vers de șapte silabe) de rândul melodic Av, care repetă pe cel dintâi cu singura variație a fragmentului cântat pe cele dintâi trei unități ritmice (timpuri primari). Fragmentul acesta pare de altfel singurul element variabil al întregii melodii, atât la A, cât și la Av.

Melodia se mișcă în cuprinsul pentacordului $1-(2-b3-4)-5$, sporit cu treapta 6, sunetul 6 ivindu-se însă numai la începutul rândului melodic A, ca o apogiatură superioară a sunetului 5. Profilul este coborâtor în ambele rânduri melodice, cu o singură mișcare suitoare între fragmentul cântat pe cel dintâi și cel cântat pe al doilea grup ritmic la Av. Treapta $b3$ pare mobilă: în textul nostru o aflăm de două ori urcată cu un semiton în mișcarea suitoare dela începutul rândului melodic Av, odată într'o variantă asemenea suitoare la începutul rândului melodic A. Judecând după variantele dictate de inf. Gheorghe Borzea, poate fi alterată alteori suitor treapta 4, între $b3$ și $\#4$ ivindu-se atunci un interval cromatic (se-

cundă mărită). Caracterul melodic îl hotărește arpegiul coborîtor **5—b 3—1** dela sfârșitul ambelor rînduri melodice. Variația fragmentului inițial variabil (sistematică la Av) se face în textul nostru la A prin întonarea unor trepte de sub **5**, pare-se alese arbitrar (odată **5** în loc de **6**, altădată **3—4** în loc de **6—5**); la Av o singură dată printr'o scurtă vocaliză pe timpul al doilea, de cele mai multe ori prin înlocuirea unor trepte prin altele (în loc de **1—1**; **1—2**; **1—b3**; **2—2**; **h 3—h 3**; **4—4**).

Secunda nu este în melodia II intervalul melodic cel mai frecvent, de vreme ce printre elementele ei constitutive se află un arpegiu. Mișcările melodice întrec însă de multe ori și amplitudinea terței, mai cu seamă în fragmentul variabil dela începutul rîndului melodic Av unde este normală cvinta **1—5** sau cvarta **2—5**. În schimb melodia stăruie asupra treptei **5**, de unde o însemnată frecvență a unisonului. Ca în melodia I, se observă tendința spre umplerea intervalelor mai mari decât secunda printr'un sunet de trecere, în mișcări coborătoare spre tonică.

Sistemul ritmic al melodiei II este tot cel caracteristic pentru stilul *parlando*: duratele se împreună două câte două, ca silabele textului, nici o silabă neputînd fi rostită pe o durată mai scurtă decât optimea. Dintre optimele rîndului melodic A se lungește aici a doua, pe cea dintâi pereche de silabe a versului cîntîndu-se prin urmare o sincopă (optime+pătrime), tipar ritmic neîntîlnit în melodia I. Dintre optimele rîndului melodic Av obișnuit nu se lungește nici una, schema ritmică înfățișîndu-se ca o înșirare de opt optimi, dintre care cea din urmă lungită (sau, la versuri de șapte silabe, de șase optimi și o pătrime lungită): recunoaștem tiparul ritmic cel mai primitiv al stilului *parlando*, descris pag. 297. O singură dată inf. a lungit optimea a doua și în rîndul melodic Av printr'o melismă. Finala dela A nu se lungește, cea dela Av se lungește arbitrar, durata coroanei neîntrecînd însă de cele mai multe ori înădăritul duratei teoretice.

În textul nostru versurile nu se întregesc nici la A, nici la Av. Avînd un singur document la îndemîna, este cu neputință să spunem dacă această anomalie trebuie socotită o însușire caracteristică a melodiei II sau, cum pare mai firesc, o licență individuală, dealtfel uimitoare.

Numai înainte de A se cîntă o anacruză foarte scurtă (șaisprezecime), silabele de anacruză fiind aceleași ca la melodia I (vocalele *e, ă*). Când inf. a cîntat anacruza pe o silabă supranumerară din vers («*tu*»), durata anacruzei a sporit pînă la durata normală a unei silabe de text (optime). Judecînd după textul nostru, sunetele pe care se cîntă anacruza în melodia II sunt: cînd rîndul melodic începe cu **6** sau **5**, fie **5**, fie **4**; cînd începe cu alt sunet, acest sunet însuș.

În întregul ei, melodia II, cu arhitectonica ei rudimentară (repetare a unei singure formule melodice cu neînsemnate variații), cu ritmica ei de recitativ și silabismul ei strict (o singură optime lungită din cîte șaisprezece), cu tonica ei imobilă, are toate caracterele unei lamentații. Faptul că repertoriul popular funebru din Drăguș, pe lângă melodia I, mai cuprinde și această «*litanie*» pare că se poate de simptomatic și vom căuta să-l explicăm (1).

(1) Această explicație va fi încercată cînd se va prelucra materialul nou cules în primăvara și vara 1932.

(Fgr.)

Rafira Buneriu

a

22-7-29

♩ = 208

1. e Kus-ke dra - gă și măi dra - gă, e Kus-ke dra - gă și măi dra gă, — Kus-ku nost, har - ni - ku nos - tu,

2. e Io m'am dus — și iar am vin - tu, e Io m'am dus — și iar am vin - tu, — Da tu ce-ai măi so - ko - ti - tu?

3. e Nu te-ai so - ko - tit măi bi - ne, e Nu te-ai so - ko - tit mai bi - ne, — Să mergi, kus-ke, pân la mi - ne,

4. e Ka să skriu — un ră - vă - șe - lu, e Ka să skriu — un ră - vă - șe - lu, — Ră - vă - șel ku slo - ve dul - čī,

5. ă Pân la so - țul mieu să-l du - čī, e Pân la so - țul mieu să-l du - čī, — Kus-ke dra-gă și măi dra-gă.

6. e Și so - țu te va-n - tre - ba, e Če mai fa - čem pe-a - i - čea, — Če mai fa-čem pe-a - i - čea .

7. á Da noi fa - čem ta - re bgí - ne, e Da noi fa - čem ta - re bgí ne, — Da ka so - țu nu ie ní - me.

8. e Kus-ke dra - gă și măi dra - gă, e Kă jo, kus - ke, de ști-am, — Suz la mun-te te sui - a - mu.

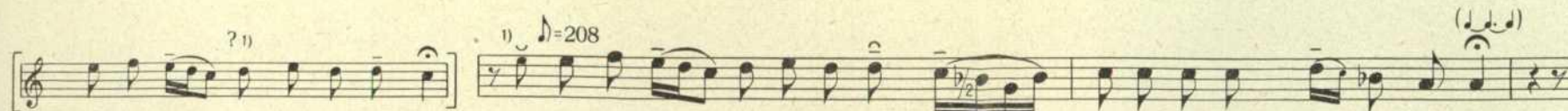
9. e Și te sui - am suz la mun - te, e Și te-a-du - čeam iar în kur - te, Și te-a-du-čeam iar în kur - te:

10. e Și te sui - am suz pe koas - tă, e Și te sui - am suz pe koas - tă, Și te-a-du-čeam iar a - ka - să.

Fgr. S. 14

Rafira Buneriu

b
22-7-29

1. *e Kus-kre dra - gă și mai dra - gă, Da, kus - ke, un - e-ai - ple - ka - tu,*

2. *a* De-a-șa fru - moz te-ai gă - ta - tu, *e* De-a-șa fru - moz te-ai gă - ta - tu? Kus-kre dul - će, nu te du - će,

3. *e* Kă te duč u - nię nu-n știi, *e* Kă te duč u - nię nu știi — Și-n-dă - ră nu |podz 'a vii.

4. *a* Kă și so - tu mieu s-o du - su, *a* Kă și so - tu mieu s-o dus, Și nu știu pe un s-o du - su,

5. *a* Nu mi-o vint - nič un răs-pun - su, *a* Nu mi-o vint - nič un răs-pun - su. Doar hâr - ti - a s-o gă - ta - tu,

6. Uăor čer-nea - la s-o sfâr - și - tu, Uăor čer-nea - la s-o sfâr - și - tu, Nič un răs-puns nu mi-o vin - tu.

7. *e* So - te dul - će - și mai dul - će, *e* La - să lu - tu-n fok sâ-l ar - ză — Și hai - de, so - te, pân a - ka - să.

8. *e* So - țul mieu, har - ni - ku mieu - u, *a* So - țul mieu, vre - ni - ku mie - u, Kă și iou m-am sâ - tu - ra - tu

9. *e* De fur-koj - ul fâ - nu - lu - Ț, *a* De fur-koj - ul fâ - nu - lu - Ț, De gu - ra stră - i - nu - lu - Ț;

10. De tân-za - la fân - tă - ni, *a* De tân-za - la fân - tă - ni, Și de gu - ra stre - i - ni.

1) Lipsă la fgr. Presupus.

2) ♩ = 112

(Fgr.)

Eva Codrea

22.7.29

$\text{♩} = 208$

1. *e* Kus - ku nost și bu - nu nos - tu, *e* Kus - ku nost și bu - nu nost, — Kus - ku nost, har - ni - ku nos - tu,

2. *e* Da, kus - ke, un - ȝ - a₂ ple - ka - tu, *e* Da, kus - ke, un - ȝ - a₂ ple - ka - tu? Da - ȝ ple - ka la târ' de - par - te,

3. *e* Da - ȝ ple - ka la târ' de - par - te *e* Ka să - ȝ kum - per₂ să - nă - ta - te, Ka să - ȝ kum - per₂ să - nă - ta - te,

4. *e* Și târ - gu so foz gă - ta - tu, *e* Și târ - gu so foz gă - ta - tu, — Ku să - nă - ta - ȝ - a₂ ke₂ - a - tu

5. *e* Kus - ku nos, vre - ni - ku nos - tu, *e* Da, kus - ke, un - ȝ - a₂ ple - ka - tu, — Da, kus - ke, un - ȝ - a₂ ple - ka - tu?

6. *e* Dar în târ' la Ță - li - gra - du, *e* Dar în târ' la Ță - li - gra - du. — Ță - li - gra kân u₂ in - tra,

7. *e* Ță - li - gra kân u₂ in - tra, — *e* Să te u₂ de di - reap - ta, — Să te u₂ de di - reap - ta,

8. *e* Țe un po' ma re - n - flo - ri - tu, *e* Țe un po' ma - re - n - flo - rit, — Ș - un ska - un de ho - di - ni - tu,

9. *e* Ș - un ska - un de ho - di - ni - tu, *e* Kus - ku nost, har - ni - ku nost, — Kus ku nost, har - ni - ku nost.

Fgr. S 15 a

Maria Luțian

a

10-8-29

$\text{♩} = 208$

1. e Hî - nu mîeu, har - ni - ku mîeu e Hî - nu mîeu, vre - ni - kul nîeu, — Hi - nu mîeu, blă - ži - nu nîeu,

2. e Hi - e ță - ră - na u - șoa - ră, e Hi - e - s ță - ră - na u - șoa - ră, Nu pe ku mî-ai a - vu bōa - lă,

3. ẽ Kă mî-ai a - vud bōa - lă grîa, e Kă mî-ai a - vu bōa - lă grîa, — No ști - ut - o ni - me - nea.

4. e Și mî-ai a - vud bōa - lă ma - re, e Și mî-ai a - vud bōa - lă ma - re, Nî-ai pur - tat - o pe pki - čoa - re,

5. e Hî - nu mîeu, blă - ži - nu - nîeu - o , e Hî - nu nîeu, har - ni - ku mîeu, — Hî - nu nîeu, čin - sti - tu nîeu.

Fgr. S 17 a

Maria Luțian

b

10-8-29

$\text{♩} = 208$

1. e Bra - du - le, zmo - li - tu - le, — eî Să și pu - tre - zăt in mun te Să nu - vii la - noi in kur - te,

2. eî Să te taj - e - n hîe - răs - tră - o, eî Să te fa - kă ko - pār - șie - u Să te — fa - kă — ko - pār - șie - u.

3. ie So - to - tu mîeu, bu - nu mie - o. a Da mai ză - ta - tă čo - va Kă nuț ie - ra tri - ba - ra

Fgr. S 16

Rafira Husea

18-8-29

$\downarrow$ $\text{♩} = 138, \text{♩} = 104$

1. e So - ră dra - gă și măi dra - gă, e So - ră dra - gă și măi dra - gă De kân a - i - ță mni-aj vint.

2. e De kân a - i - ță mni-aj vint, e So - ră, kum te-aj so - ko - ti - tu, So - ră, kum te-aj so - ko - tit?

3. e Nu te-aj so - ko - ti mai bi - ne, e Nu te-aj so - ko - ti mai bi - ne, Să miăg a - ka - să ku mi - ne,

4. e Să miăg a - ka - să ku mi - ne, e Să ne du - čem la mai - ka, Să ne - du - čem la mai - ka,

5. e Să-i im - bu - nă i - ni - ma, e Să-i im - bu - nă i - ni - ma. Dra - gă so - ri - oa - ra mia,

6. e Mai - ka-i ta - re su - pă - ra - tă, e Mai - ka-i ta - re su - pă - ra - tă K-aj mu - rid, so - ră, puș - ka - tă,

7. e K-aj mu - rid so - ră, puș - ka - tă, e Su - pă - ra - tă nu ie - raj, Su - pă - ra - tă nu ie - ra,

8. e Da - kâ nu mu - ri-aj a - șa, e Da - kâ nu mu - ri-aj a - șa, Dra - gă so - ri - oa - ra mia,

9. e Su - pă - ra - tă kâ tră - ieș - te, e Su - pă - ra - tă kâ tră - ieș - te Kâ to la tin să gân - dieș - te,

10. e Kâ to la tin să gân - dieș - te. e Dra - gă so - ri - oa - ra mia, Dra - gă so - ri - oa - ra mia,

11. e Ku - mă do-are i - ni - ma, e Râu mă do-are i - ni - ma, Da - kâ nu-dz ve - dăm po - za,

Fgr. S 13

Safta Racu

21-7-29

$\text{♩} = 208$

1. e So - țul mîeu, ti - ne - rul mîe - u, e So - țul mîeu, ti - ne - rul mîeu, — Da ai - da, so - țe, a - ka - să,

2. e Da ai - da, so - țe, a - ka - să, e Kă mi ier - bu - ță de koa - să, — Kă mi ier - bu - ță de koa - să

3. Și na - re ci - ne - o ko - să, e Și na - re ci - ne - o ko - să, — Gi - te - le me - le - o mu - ġi,

4. e Gîă - te - le me - le - o mu - gi. — e Kă, so - țu - le, kăn - u - n vâăz, — Kă, so - țu - le, kăn - u - n vâă - zu,

5. e Vai, oa - me - ni, vai, ko - sîn - u, e Vai, oa - me - ni, vai, ko sîn - u, Da ieu plâng și, vai, sus - kî - nu,

6. e Da ieu plân și, vai, sus - kî - nu, e Zo - țu mîeu, ti - nă - ru mîeu, — Zo - țu mîeu, dră - gu - țu mîe - u.

7. e Kă tu, soa - țe, nu mi - ai spu - su, e Kă tu, soa - țe, nu mi - ai spus — Kă, dra - gă, ai gân de du su,

8. e Kă, dră - gu - ță, de spu - nea - î,

Eu, dragă, că-mi umbiam
Pe toate răzoarele
Și-mi adunam florile
Și-ți faceam leacurile
Și te duceam sus la munte
Și te-aduceam iar în curte.¹⁾

1) Versurile fără muzică notate de H. Brauner.

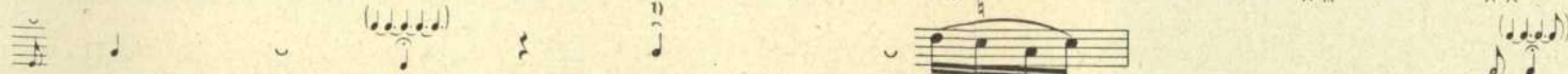
Fgr.S 17 b

Rafira Stoia

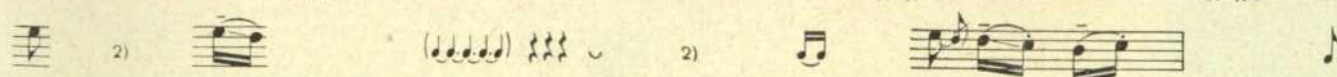
10·8·29

1. Fra-te dra-ga și măi-dra-gă, e Fra-te - le mieu, bu-nul mieu, Fra-te - le mieu, bu-nul mieu,

2. e Da, fra-te, un - mi-ai ple - kat, e Da, fra - te, un mi-ai ple-kat? Mi-ai ple - ka la târ' de - par-te,

3. e Mi-ai ple-ka la - târ'-de - par-te, e Ka să-1 kum-peri să-nă-ta - te, - Fra-te - le mieu, bu-nul mieu,

4. ei Și târ-gu nu - l-ai ai - lat.

1) = 2) =

Fgr. S 17 a.

Rafira I. Iurcovan

$\text{♩} = 208$ 8 5 32

1. Dră - gu - țã, in - ĝer fru - mos. Dră gu - țã, in - ĝer fru - mos.
2. e U - ne-m pleč a - sa voj - os. U - ne-m pleč a - sa voj - os?
3. Tu Ț - ai luad zbo - ru kã - tã čier. Ț - ai luad - zbo ru kã - tã čier.
4. e ȳo rã - mãĭ ku do - ru tãu. ȳo rã - mãĭ ku do - ru - tãu.
5. Tu te duž la Prię - čes - ta, te duž la Prię - čes - ta,
6. ȳo - dz dug do - ru și mĭ - la. ȳo - dz dug do - ru și mĭ - la.
7. a Drã - gu - țã, in - ĝer fru - mos. Drã - gu - țã, in - ĝer fru - mos.
8. a Nĭ - ai zbu - rat in če - riu sfânt, Nĭ - ai zbu - rat in če - riu - sfânt,
9. a ȳo - dz dug do - ru pe pã - mânt, ȳo - dz dug do - ru pe pã - mânt,
10. a Dra - gu ma - mi, mi - ku - ma - mi, Dra - gu ma - mi, mi - ku - ma - mi

1) =

2) Var.(inf.:Gheorghe Borzea):

3) " " " "

4) " " " "

T E X T E (I)

I a

22/7/29

Inf.: Maria N. Bueriu
E va Codrea
Maria Codrea

Cântat.

(In casă, dimineața).

- Da maj zi, kuskre, čeva,
Kă nu ț-jera sam' așa
Ka să nu zičj nîmîika.
Skoală, kuskre, haj la noj,
5. Kă neamuri umple kasa.
Kuskre dragă și măj dragă,
Te roagă de sfântu șoare,
Să fie ziya maj mare,
K-asta-j zi de despărțire
10. De kopk'ii dumîitali.
Kuskre dragă și măj dragă,
Și te roagă de tișa,
De tișa și de neneș,
Să t'e želuiă și jej
15. Kă mîimîika nu le-aj luat,
Num-o skândură de brad
Și o perină la kap.
T-o dat loku măsurat,
Măsurat ku brațili,
20. Să-țj inkapă oasăli,
Și măsurat ku pk'icoru,
Ka să-țj inkapă trupșoru,
Kuskru nost și bunu nost,
* Kă de-aičea și pân la vale
25. Je tot heju dumitale,
Kuskre dragă și măj dragă.
Kă jej n'o fost d-invățațj.
Kă sara kum imj veneș,
Dela lukru kân veneș,
30. Ușă nu o deskuja,
Dar akum kând o veni,
Ușă va fi inkujată.
Kuskru nost, harniku nost,
Te roagă de sfântu șoare

(1) Variantele din note, citate cu mențiunea *conv.*, au fost culese în convorbiri: despre aceste convorbiri vezi nota (7), pag. 280 — Prin « Br. » se arată că nota a fost adăugată la textul red.

- 35.* Ka să fie ziua mai mare.
Kuskru nost, vreniku nost,
Da, kuskre, un'aj plekat, (1)
D-aşa frumos te-aj gătat?
Da-aj plekat la târg departe.
40. Ka să-tj kumperj sănătate,
Târgu s-o fost ink'ejat,
Ku sănătate-aj gătat.
Şi mai şcoală, kuskre, şcoală
Şi mai kalkă urmuliţă,
45. Să se fakă fântâniţă,
Fântâniţă ku izvor
Ka să bea tişa de dor.
Kuskru nost, vredniku nost,
Kă, kuskre, kât aj trăit,
50. Ničj un bgine n-aj avut,
Kă, kuskre, aj tot bolit.
Kuskru nost, harniku nost.
Tişă, fačj bgine să jertj
* Kă, kuskre, nu te-o s'i grižit,
55. Kuskre, te-o s'i năkăžit,
Kă, kuskre, nu o putut,
K-o avut lukru prea mult.
Kuskru nost şi bunu nost,
Da, kuskre, un-aj plekat, (1)
60. D-aşa frumos te-aj gătat,
Dgar în târg la Târigrad.
'n Târigrad kân ij intra, (2)
Să te uiŭj d-a direapta,
Jest-aj un pom mare-nflorit
65. Ş-un skaun de hodinit,
Kuskru nost şi bunu nost,
Şi o fântâniţă lină
Şi un skaun de hodină
Şi puŭin să zăbog'eşt'j,
70. Ku măikuŭa să vorg'eşt'j,
Kuskru nost şi bunu nost.
Şi de noj te va-treba,
Kă ce fačem pe iĉea.
Da să-i spuŭj, kuşkrut, aŭa, (3)
75. Kă de făkut fačem bg'iĉe,
Da plânŭem în toate zăle,
Nu je zi şi nu je ĉias,
Să n-am lakrămj pe obraz.
Kuskru nost şi bunu nost.
80. Da, kuskre, un-aj plekat? (1)
La kăsuŭa ta ĉea nouă,
Nu te niŭŭe, nu te plouă,

(1) Var.: « Unde, dragă, ni-aj plekat? » (inf.: Safta Dionisie Racu, conv.) Br.

(2) Var.: « Dacă-n Târigrad' i-ažunŭe » (inf.: Safta Dionisie Racu, conv.) Br.

(3) Var.: « Dumneŭatale-aŭa să-aj spuŭj » (inf.: Safta Dionisie Racu, conv.) Br.

- Nu țe-atinge pk'ik de rouă;
Nițe vântu nu te bate,
85. Niçi soarele nu te arde.
Kuskre dragă și măi dragă,
Te roagă de săpători
Să lasă răsufători,
Să lasă patru ferești,
90. Pe una să giie (1) luna
Și pe una soarili
Și pe una žalili
Și pe una să mai giie
Kâtj-o ză ge leturgie.
95. Kuskre dragă și măi dragă,
Jeu mă rog de dumneata,
De mñeta si de mama,
Să vă luați un kar ku boi
Și să mai veniți la noi;
100. Să vă luați un kar ku plată,
Să mai veniți kât-odată,
Kă mñimnik nu vă poftim,
Numa să ne želuim,
Vaj, kuskre, kum mai trăim.
105. Să-ți sie țărna ușară,
Nu pe kum aj avut boală,
Ka mñ-aj avut boală grea,
De țe-aj pedepsit ku ja, (2)
Kă ți-am iăkut patu moale
110. Și tot zițejaj kā te doare;
Da akuma skândura
Și nu mai zăčj mñimnika,
Și te dučj pe bolovanj
Și nu mai zičj barām vaj.
115. Kă te mñnkă bolovani
Și pe noi doru ku ani;
Și te mñnkă țărâna
Și pe noi inima reă.
Kuskru nost și mama meă,
120. Măikuța mñeă, mila meă,
Ș-așa bine aj umblat,
După kuskru kā mñ-aj vînt,
Mama meă si buna meă,
Da mñeta mñi-l-aj kjemat.
125. Nu-ți sie, kuskre, urât,
Kă aj mñeamurj prin pămînt
Și vinim și noi pe rînd.
Mama meă și mñila meă,
Majka meă, hod'ina meă,
130. K-așa-mj arde inima
De kum arde flakăra,
Măikuță, d-on an ge zăle
Kum arge un fok văpaje,
Kum arde șira de paje,

(1) Var.: «să meargă» (inf.: Maria Luțian, *conv.*); «să untre» (inf.: Safta Dionisie Racu, *conv.*) — Br.

(2) Var.: «Nu țe-o krezu' nimenęa» (inf.: Safta Dionisie Racu, *conv.*) — Br.

135. Kă mî-i inima kărbuni,
Nimănuja nu pot spuni,
K-akasă dakă veneam,
În kasă nu te găseam;
Îes în kurte, nu te văz.
140. Da hai, majkă, pân akasă,
Lasă lutu-n fok să-l arză,
Kă mîim'ka nu-ți poftesk,
Numa la masă să șez
Și să ne șezi după masă,
145. Să ne dai kăkj-o povăță;
Și să mergi și pân la șură,
Să ne faci inima bună,
Kă ne-aj lăsat năkăgiți
Ka doj pomj kari is pârliți;
150. Și ni-aj lăsat sângurei,
De sar păreți pe iej.
Kuskre dragă și măj dragă,
Kuskru nost și bunu nost,
Kuskru nost și majka meș,
155. De harnikă ce jeraj,
Nițe noaptea nu dormeaj.

Inf.: Rafira N. Buneriu

(In casă, la sosirea preotului).

- Kuskre dragă și măj dragă,
Jakă, kuskre, kă nu-j g'ine,
Kă jakă lumea s-adună,
160. Ță s-o-nplinit țieșurili
Și g'ine părintili,
Și nu g'ine, să ne-adukă,
Da g'ine, să mi te dukă;
Da nu g'ine, să ne dea,
165. Da g'ine, să ni te ja.
Kuskre dragă și măj dragă,
Ține-te, nu te lăsa,
Kă te duce un' nu știj,
Îndărăt nu poți veni,
170. Kă și soțu mieu s-o dus
Și nu știu unde s-o dus,
Nu mî-o vint niči un răspuns;
Orj černeala s-o gătat,
Orj hârtia s-o sfârșit,
175. Niči un răspuns nu mî-o vint.
Kă ieș, kuskre, de știam,
Sus la munte te sujam,
Și te sujam sus la munte
Și te-adușeam iar în kurte;
180. Și te sujam sus pe kōastă
Și te-adușeam iar în kasă.
Skōală, kuskre, skōală, dragă,
Skoală și te pun' la masă,
* Kă domnișorij umple kasa;

185. Skoală și nu mai drumi,
Kă nu-î vreme de drumit,
Kă-i vreme de sečeriș,
Și-o plekat voiniči toți.
Kuskru nost și bunu nost,
190. Kă mî-aj avut kasă bună,
Și dakă nu țî-o plăkut,
Alta nouă țî-aj făkut,
Și țî-aj făkut kasă nouă.
Nu te ninge, nu te ploaă,
195. Nu țe-atinge leak de rouă.
Dragă, de kân aj plekat,
Ku soțul tău n-aj mai dat,
Kă de-aj trăi kât de bg'ine.
Ka soțul tău nu e nime.
200. Kuskru nost, blažinu nost.

Inf.: Rafira N. Buneriu
Eva Codrea
Maria D. Buneriu
Maria Codrea

(In curte, la închiderea cosciugului).

- Kuskru nost și bunu nost,
Kuskru nost, blažinu nost,
Ți s-aj skurtat zilele,
Țakă-țî bate kuile.
205. Mai șezi kuskre, pe la noi,
Da mai șezi un an orj doj,
Kă n'emn'ika nu-țî poftim,
urm. 103; 37—42; 6—14; apoi:

(Pe drum).

- Kuskre dragă și măi dragă,
Kă șoarele-î mergător
210. Și mai je și-ntorkător.
Kuskru nost, harniku nost,
Kuskru nost, blažinu nost,
Jeu mă rog de dumneata,
Să te lași d'ačeastă kale,
215. K-asta-î kale-ndelungată
Și nu mai g'î n'ičiodată,
Kă te duči unde nu ști,
Îndărăt nu ști să g'îi.
urm. 57—79; apoi:

- Ține, Dqamne, ziya mare,
K-asta-î zi de despărțire,
220. Kă, kuskre, pân aj trăit,
Vaj, destul țe-aj năkăžit.
Kând desgară vej čina,
Vaj, kuskre, și ku kuskra

- 225.* Ku măikuța d-alăturğa,
Să nu ne vorbești de rău,
Să te jerte Dumnezeu,
Și să te rogi lui Hristos,
Ka să-ți fakă lok frumos,
230. Ka să nu fie pjetros,
Să te rogi de Prečista,
Să-ți desk'iză portița.

urm. 58—70; 35—42; 80—104; apoi:

- Vaj, kuskre, kum maj trăim.
Kă kât ij satu de lung,
235.* Ieu nu am mamă să mă duk.

urm. 11—23.

(La cimitir, la coborârea sicriului în groapă).

- Pământule, jarbă verde,
Multă mn'ilă-n tine șede;
Pământule, jarb-uskată,
Multă mn'ilă-n tine-nkape.
240. Dgar n-aj fost, măikuța-n țară,
De n-aj venit pân akasă?
Haj, măikuța pân akasă,
Lasă lutu-n pozna, lasă.
La dumneata m-aș băga,
245. Numa de m-aș ineka,
Kum maj trăjesk d-aičga.
Da pe und să okolim
Ku mneata să ne-ntâlnim?
Kă nu știm așa kale,
250. Munți ku pădurile,
Dealuri și pojenile,
Majka meș și buna meș.
Kreapă, Doamne, țarina,
Ka să văd pe măikuța,
255. Ka să-mj stâmpăr inima;
Kreapă, Doamne, mormântu,
Ka să-mj stâmpăr sufletu.
Majka meș, harnika meș,
Ieu mă rog de dumneata,
260. Ka să-mj iej și kop'ilu
Să vju și ieu ku mneata.
Măikuță, kât aj trăit,
Mamă, nu m-aj povestit,
Ničj nu m-aj bažokorit.
265. Kă n-am unde să mă duk
Și toate zilele plâng;
Da, măikuță, să am unde,
Ieu m-așj duče până mâne.
Mama meș și buna meș,

270. Vai, kă tare ne-aj urât,
Dar, majkă, nu te-aj gândit,
De kân aiči aj venit,
Hainile ți s-a černit,
Vai, majka meș, mila meș,
275. Da hai să ți le spălăm,
Majkă, ku lakrămile,
Kă nu e zi, nu e čias,
Să n-am lakrămj pe obraz.
Majka meș și buna meș.

urm. 87—118; apoi:

280. K-aj avut o kasă bună,
Majka meș și buna meș,
Dint-o kasă luminioșă
Aj vrut una-ntunekoșă,
'ntunekoșă, nămoșă,
285. Măikuța meș, mila meș.

Red.: M. Pop.

I b

Vezi mel. Eva Codrea (1)

I c

Vezi mel. Rafira Buneriu a

I d

Vezi mel. Rafira Buneriu b

2 a

10/8/29
Inf.: Maria Luțian

Cântat.

[Mi-aj lăsat kasă de zid] (2)
Și mi te duči în pământ

* Și n'i-aj lăsat hod'ină bună
[Și mi te duči în țărână.] (2)

(1) Vezi notele 1 și 2, pag. 312. — Br.
(2) Vers reconstituit după indicațiile inf. — Br.

5. Și nevekuitu mn'eu,
Și umblă să okălești
Și pe jel să îl găsești,
Hinul n'eu, hinuku n'eu.
Hinule, de n'i-l găsești.
10. Șezi ku jel de povestești.
[Să nu-ți dai kuvinte grele.] (1)
Să să supere de jele,
Hinul n'eu, hinuku n'eu.
Rămâi, kasă, rămâi, masă.
15. Rămâi, kurte, vaj, frumoașă.
Hinul n'eu, blažinu n'eu,
Hinule, un'e-aj plekat? (2)
Aj plekat pe kale lungă,
Hinul n'eu, harniku n'eu.
20. N-aj merinde să-ți ațungă.
Hinul n'eu, vreniku n'eu,
Hie-ț trupu la hodină,
Hinul n'eu, harniku n'eu,
Și sufletu la lum'ină.
25. Hinul n'eu, blažinu n'eu,
Hinul n'eu, harniku n'eu;
Hie-ț țărâna ușoară,
Hinul n'eu, blažinu n'eu,
Nu pe kum aj avut boală,
30. Hinul n'eu, blažinu n'eu;
Kă n'i-aj avut boală grea,
N-o știut-o (3) nimența,
Hinul n'eu, činstitu n'eu
Hinul n'eu, vojniku n'eu.
35. Hinul n'eu, blažinu n'eu,
Hinul n'eu, tinăru n'eu
Și n'evekuitu n'eu.
Iartă-ne, hinukule,
Iartă-ne ku inima,
40. Să te jerte Prečista.
Hinul n'eu, harniku n'eu,
Hinul n'eu, blažinu n'eu,
Kum n'i-ț slova njağră scrisă,
Așa-ț inima inkisă;
45. Kum i slova njağră trasă,
Așa ni-ț inima arșă,
Hinul n'eu, blažinu n'eu.
Da pe un' să okălesk,
Kum s-o duk, să vă găsesk?
50. Soțu n'eu, harniku n'eu,
Soțu n'eu, vreniku n'eu,
Ni-aș okoli pāmântu,
Numa să-ț văz mormântu;
Ni-aș okoli apili,

(1) Vers reconstituit după indicațiile inf. — Br.

(2) Vezi nota 1, pag. 312. — Br.

(3) Vezi nota 2, pag. 313. — Br.

55. Numa să-ți văz oșali.
 Hinu n'eu, harniku n'eu,
 Da de kân aj hodinit,
 Da nu țe-aj maj sokotit,
 Nu țe-aj sokotit maj bg'ine,
60. Să mjeșji akasă ku mine?
 Hinu n'eu, blažinu n'eu,
 Hinu n'eu, harniku n'eu
 Hie-ți n'ilă de hina,
 Hinule, blažinule,
65. K-aj lăsat-o singurea,
 Hinule, blažinule.
 Dgar la mine aj râm'n'it,
 De pe hina-ı văduvit,
 Hinu n'eu, blažinu n'eu,
70. Hinu n'eu, vreniku n'eu
 Și nepedepsitu n'eu.
 Kă-n Făgăraș ni țe-o dus
 * Numaj aj kă țe-o pedepsit.
 Hinu n'eu, blažinu n'eu,
75. Hinu n'eu, harniku n'eu,
 Mult, hinule, n'ı-aj lukrat
 Și nimm'ika n-aj luat,
 Ți-aj luat pânză ku ștjuku,
 Perină kât puı kapu,
80. Hinu n'eu, blažinu n'eu.
 . . . . .
 Vamjeșju te va-ntreba:
 Da plătitu-ți-aj vama?
 Să-ı spuı, hinukule-așa,
 Kă vama nu aj plătıt,
85. Veaku, nu țe-ai vekuit.
 Hinu n'eu, harniku n'eu,
 Hinu n'eu, vreniku n'eu,
 Hinu n'eu, blažinu n'eu,
 Te șkoală, hinule, șkoală,
90. De-ți maj kalkă urmuliță,
 Să să fak-o fântâniță,
 Fântâniță cu izvor,
 Ka să-mj bea hina de dor;
 Fântână ku treı izvoară,
95. Să bea hina kân să șkoală.
 Hinu n'eu, blažinu n'eu,
 Să umbli, să okolești,
 Hinule, blažinule,
 Și pe soțu să-ı găsești.
100. Hinule, blažinule,
 Hinule, d'e l-aj găsi,
 Hinule, să hodinești
 Și ku jel să povestești
 Să nu-ı dai kuvinte grele,
105. Să se supere de ele,
 [Da să-ı spuı adevărat] (1)

(1) Vers reconstituit după indicațiile inf. — Br.

- Da, hine, ku' maj lăsat,
 Hinu n'eu, blažinu n'eu,
 K-o lăsat kopiĭ miĉi,
 110. Hinule, blažinule,
 Și eu mult am năkăžit,
 Hinu n'eu, harniku n'eu,
 Până marĭ n'i-j am făkut,
 Hinu, n'eu, harniku n'eu,
 115. Ș-akum n'i j-am împărțit.
 Ș-aj plekat pe kale lungă,
 Hinu n'eu, harniku n'eu.
 . . . . .
 Hinu n'eu, harniku n'eu,
 Hinu n'eu, vreniku n'eu,
 120. Hinu n'eu, ĉinstitu n'eu,
 Da kân ț-aj dat sfărșitu,
 Hinule, hinukule,
 Kuj ĭj hi dat kuvântu,
 Hinule, blažinule,
 125. Ĉine apă ți-o hi dat,
 Da ĉine țe-o hi kătat?
 Hinu n'eu, harniku n'eu,
 Nj-aj plekat la târg departe,
 Ka sâ-țj kumperĭ sănătate,
 130. Târ' departe n-aj aflat,
 Ku sănătatea-j gătat.
 Hinule, blažinule,
 Hinule, harnicule,
 N'i-aj lăsat kasă de zid,
 135. Hinul n'eu, vreniku n'eu,
 Ș-aku te duĉi în pământ:
 Hinu n'eu, harniku n'eu,
 N'j-aj lăsat hodină bună,
 Ș-aku te duĉi în țărână.
 140. Dintr-o kasă lumințasă
 Țj-aj ales ĩntunecșasă,
 N-are uș, n-are ferești,
 Akolo m'i te topk'ești:
 N-are uș, n-are polmșale,
 145. Să maj jeș vara la șoare.
 Hinu n'eu, blažinu n'eu,
 Hinu n'eu, harniku n'eu,
 Hinu n'eu, vreniku n'eu,
 Kă de kăte orĭ vinșam,
 150. Hinule, mă milujaj
 Și ku gura mă-nvățaj,
 Hinule, blažinule,
 Hinule, harnikule,
 Și eu vinșam nekăžită,
 155. Hinu n'eu, harniku n'eu,
 Vinșam akasă măhnită,
 Hinu n'eu, blažinu n'eu,
 De kân am rămas stăpână,
 Hinu n'eu, vreniku n'eu,

160. Nu maj am inimă bună.
 Hinu n'eu, cinstitu n'eu,
 Hinu n'eu, vreniku n'eu,
 Hinu n'eu, harniku n'eu,
 N'î-aj plekat la Răsărit.
165. Și să te uiț dirăpta,
 Kă-î un pom mare-nflorit
 Ș-un skaun de hodinit
 Și o fântâniță lină
 Și un skaun de hodină,
170. Hinu n'eu, vreniku n'eu,
 Și să stai să hodinești,
 Hinu n'eu, vreniku n'eu,
 Ku rudele să-mj vorbg'esti.
 Hinu n'eu, vreniku n'eu,
175. Hinu n'eu, blažinu n'eu,
 Hinu n'eu, vreniku n'eu,
 De-aș maj aveța hinu-n sat,
 N'î-ar părea kă-î d-impărat.
 Hinu n'eu, vreniku n'eu,
180. Hinu n'eu, harniku n'eu,
 Hinu n'eu, blažinu n'eu,
 Hinule, unș-aj plekat? (1)
 Tot pe kațea karuluî (2)
 Pân la pșarta rajuluî.
185. Hinu n'eu, harniku n'eu,
 Da hie-ț, hinnle, n'ilă,
 Hinu n'eu, harniku n'eu,
 Hie-ț n'ilă de hina,
 N'î-aj lăsat-o singurșea
190. Hinu n'eu, harniku n'eu,
 Da să te duț și să-m g'îi,
 Hinu n'eu, harniku n'eu.

Red.: St. Topală

2 b

(reconstituire din memorie a tx. 2 a de către inf.)

10/8/29

Inf.: Maria Luțian

Dictat

- H'inu n'eu, vreniku n'eu,
 H'inu n'eu, harniku n'eu,
 Hinu n'eu, blažinu n'eu
 Mj-aj lăsat kasă de zid
5. Și n'î te dușj în pământ;
 N'î-aj lăsat hodină bună

(1) Vezi nota 1, pag. 312. — Br.

(2) Var.: «raza șoarelui» (inf.: Rafira I. Iurcovan, conv.)—Br.

- Și n'i te dučji în țărână.
 H'inu n'eu, vreniku n'eu,
 H'inu n'eu, tinăru n'eu,
 10. H'ie-țji n'ilă de hina,
 K-aj lăsat-o singurea
 Și ku toată povara.
 H'inu n'eu, harniku n'eu,
 H'inu n'eu, vreniku n'eu,
 15. H'inu n'eu, blažinu n'eu,
 Mult, h'inule, mj-aj lukrat
 Și nimik nu țji-aj luat,
 Țji-aj luat pânză ku ștjuku,
 Perină kât puț kapu.

« Kân am ieșit din kasă ».

20. Rămâj, kasă, rămâj, masă,
 Rămâj, kurte, vaj, frumoașă,
 Kă, jakă, h'inu vâ lasă.
 H'inu n'eu, harniku n'eu,
 H'inu n'eu, blažinu n'eu,
 25. Aj plekat pe kale lungă,
 N-aj merinde să-ț ațungă,
 H'inu mieu, vreniku mieu,
 Kă naintre nu poțji ști,
 Îndărăt nu poțji veni.
 30. H'inu mieu, harniku mieu,
 Mj-o vin' moarteța pin grădină
 K-un păhar amar în mână,
 Da kum de te-o înșelat,
 Din jel, h'inule, aj gustat? (1)

« Pe drum ».

35. Hie-țji țărâna ușoră,
 Nu pe kum n'i-aj avut botală
 Kă mj-aj avut botală grea,
 N-o știut-o (2) nimenă;
 Kă mj-aj avut botală mare,
 40. Mj-aj purtat-o pe pk'icjicare.
 Iartă-ne, h'inukule,
 Iartă-ne ku inima,
 Să ne jerte Prečista.
 H'ina meă, vrenika meă,
 45. Če-aj greșit lui Dumnezău,
 De te-o bātu' așa rău?
 Du-te, h'inule, să-mi jji,
 Moșia s-o stăpânești,
 Pe h'ina s-o milujești.

(1) Var. pentru vers. 33-34:

Și-aș' a venit ku amar,
 K-aj fos', h'inule-n șpital.
 (conv.) — Br.

(2) Vezi nota 2, pag. 313. — Br.

50. H'inu n'eu, harniku n'eu,
H'inu n'eu, vreniku n'eu,
Aj plekat la târg departe,
Ka să-ți kumperi sănătate,
Târg departe n-aj aflat,
55. Ku sănătate-aj gătat.
Nu ți-o h'i, h'ină, păkat,
De-n spital n'i l-ai lăsat?
N'i l-aj lăsat singurel
Și n-o vās' nimeni de ie!

« No akuš »

Čine apă j-o hi dat,
Kătă čin s-o h'i vāitat?
Și kân și-o dat sfârșitu
Kuj o hi dat kuvāntu?

« Kând am intrat pe pğartă ».

- H'inu n'eu, harniku n'eu,
65. H'inule, une-aj plekat? (1)
Tot pe kalea karuluș (2)
Pân la pğarta rajuluș.
Să te uși la Rāsărit, (3)
Kă-j un pom mare-nflorit.
70. Și-un skaun de hodinit,
Și o fântăniță lină
Și un skaun de hodină.
Și să staj să hodinești,
Ku soșu să povestești.
75. Să nu-j daj kuvinte grele,
Să să supere de jele,
Da să-j spuș adevărat,
H'inule, ku' m-a lăsat.
M-a lăsat ku kopk'ij n'iči
80. Și ieș mult am nekăžit,
Până kân mi j-am kreskut;
Și ieș mult am supărat,
Până kân s-o ridikat;
Akum statu n'i j-o luat
85. Și pe statu n'i-l služește
Și pe mine mă dorește.

(1) Vezi nota 1, pag. 312. — Br.

(2) Vezi nota 2, pag. 321. — Br.

(3) In locul versurilor 65—68 inf. a dictat întâi:

Aj plekat la Răsărit.
Să te uși d-a direapta...

îndreptându-se apoi.

(La coborârea sicriului în mormânt.)

- Dint-o kasă lumingasă
 Ți-aj ales o-ntunekșasă,
 N-are uși, n-are ferești,
 90. Akolo mn'i te topești;
 * N-are uși, n-are polomoale,
 Să mai ieși vara la șoare.

[Inf. și-a adus apoi aminte că ar mai fi cântat versurile următoare:]

- Doar la mine mî-aj rămnit,
 De pe h'ina-î văduvit?
 (o kă știî kă eu-s văduvâ — v)
 H'inule, n-o h'i păkat
 95. Kă-n văduvi-ș-aj băgat?

Red.: St. Topală

2 c

Vezi mel. Maria Luțian a (1)

2 d

Vezi mel. Maria Luțian b

2 e

(Fragment al tx. 2-a) (2)

10/8/29

Inf.: Maria Luțian

Cântat (3)

- H'ie-ți trupu la hodină
 Și sufletu la lumină,
 Hinu n'eu, blașinu n'eu;
 H'ie-ți trupu hodinit
 5. Și sufletu înflorit,
 Hinu n'eu, blașinu n'eu,
 Mî-aș okăli pământu,
 Numa să-ți văz mormântu;
 10. Mî-aș okăli apili,
 Numa să-ți văz oșăli,
 H'inu n'eu, blașinu n'eu,
 Kum îj slova șașă skrisă,
 Așa-î inima meșă -nkisă;
 15. Kum îj slova șașă trasă,
 Așa-î inima meșă arșă,

(1) Vezi nota 1, pag. 313. — Br.

(2) Vers. 22—25; 52—55; 43—46. — Br.

(3) Nu s-a înregistrat la fgr. — Br.

H'inu n'eu, blažinu n'eu
 Și nevekuitu n'eu.
 H'inule, blažinule,
 Hinu n'eu, harniku n'eu.

Red.: Șt. Topală

2 f

10/8/32

Inf.: Maria G. Tătaru

Cântat

(In casă, dimineața, înainte de sosirea preotului.)

- Tată, kum țe-aj bet'ežit,
 Ieu din plâns n-am mai tăkut.
 . . . . .
 Tăikuțu nost, bunu nost,
 Ieu mă rog, tăikuț, mă rog
 5. Și mă rog ku mare fok
 Și ku mare supărare,
 Să te lași de căstă kale,
 K-asta-i kale delungată,
 De nu mai vij ničodată;
 10. Și iese drumu kotit,
 Cine s-o dus, n-o mai vint.
 Tăikuțule, bunule
 Și nevekuitule,
 Ian te skoală, tăikuț, skoală
 15. Și mai hajde pe la șură
 Și ne dă o-nvățătură.
 . . . . .
 * Și cine ne va mai 'văța?
 Tăikuțule, bunule
 Și nevekuitule,
 20. Ian te skoală, tăikuț, skoală
 Și mai hajde prin grădină,
 Să se vadă urmuliță,
 Să răsaje-o fântăniță,
 Fântăniță cu izvor,
 25. Să mai bem apă de dor.
 . . . . .
 Văaku nu țe-aj vekuut.
 . . . . .
 Kă nemn'ika nu-țe poftim,
 Numaj să mai povestim,
 Tăikuțule, bunule
 30. Și nevekuitule.
 . . . . .
 Să te jerte Dumnezău
 Să nu te dukă la rău,
 Tăikuțu nost, bunu nost.
 . . . . .
 Ș-akuma ne despărțim

35. Și mai mult nu ne-ntâlnim.
 Tăikuțu nost, bunu nost,
 Da kum de te-aj îndurat,
 De te-aj dus și ne-aj lăsat,
 Ku mine nu te-aj jertat,
 40. Tăikuțu nost, bunu nost?

(La sosirea preotului).

Da plânž, kasă,
 da planž, masă,
 Kă pune kručea pe masă.
 . . . . . (1)

(Pe drum).

- . . . . .
 Da kâte-aj maj petrekut.
 La spital kân aj plekat
 45. Ku nime mâna n-aj dat
 Și, vaj, kum ne-aj înșelat,
 Kă la moartea dumitale
 N-aj avut pe nimeņa
 Ka sã-ț țije lumina.
 50. Lumină-o fo' soarele
 Și drum o fo' žalile,
 Tăikuțule, bunule
 Și nevekuitule.
 . . . . .
 Ț-aj făkut kasă de zid.
 55. Veaku nu Ț-aj vekuít
 Și kasa aj părăsit.
 Dint-o kasă lumingasă
 Merği în una-ntunekosă,
 Tăikuțu nost, bunu nost
 60. Și nevekuitu nost.
 . . . . .
 Tăikuțule, bunule,
 * Da maj întinde-ți mâmile,
 * Kă te petrek neamurile
 Și te petrek studentı
 65. Și așa te-aj veselit
 Și ku jeı aj și vorbit
 Și deabea aj așteptat
 Duminika sã și vint
 Și ku jeı sã și vorbit,
 70. Kă nu-ı nič o săptămână
 Kând stăteaj ku jeı de vorbă.
 . . . . .

(1) Bocetul s'a oprit la începerea slujbei.

(In cimitir).

- Da aiĉea hodinești
 Și pe noi ne părăsești,
 Tăjkuțule, bunule.
 75. Și-ț arunkă țărâna
 Și-ț va fi așa de grea.

(La groapă).

- * Ș-aku t-aj băgat în pământ,
 Tăjkuțu nost, bunu nost
 Și nevekuitu nost.
 80. Roagă-te de săpători,
 Să lase răsufători,
 Kă mn-aj avut boală grea,
 Nu te-o grižit (1) nimeneș,
 Kă n'imika nu mî-aj spus.

Red.: M. Pop.

3

Vezi mel. Safta Dionisie Racu

4 a

18/8/29

Inf.: Rafira Husea

Dictat

- Soră dragă și măi dragă,
 De kân aiĉa mn'i-aj vint,
 Soră, kum țe-aj sokotit?
 Nu țe-aj sokotit mai bine
 5. Să merĉ akasă ku mine,
 Să ne duĉem la majka,
 Să-j îmbunăm inima?
 Dragă sorișara meș,
 Majka-i tare supărată,
 10. K-aj murit, soră, pușkată
 Supărată nu jereș,
 Dakă nu mureșaj așa,
 Dragă sorișara meș,
 Supărată kât trăiește,
 15. Kă tot la tin să gândește
 Dragă sorișara meș,
 Kum mă doșare inima,
 Rău ne doșare inima
 Kând nu îț vedem poza.

(1) Vezi nota 2, pag. 313. — Br.

20. Șapte doftorj lăturca
Și șasă te vizita
Și, vaj, unu te tăja
Pe unj-o dat ku pușka.
Dragă sorișara mea.
25. Čine tji-omorât pe tine,
Arzâ-l foku până mâne,
Să rămâje maikă-sa
Kum o rămas maika mea
Și tristă și supărată
30. Kă tji-am găst, soro, pușkată
Și-n mărăčini arunkată.
Kă, dragă, la moartea ta
N-aj avut pe nimenea
Ka să-ț ude gurița
35. Și să-ț mute perina,
Dela kap pân la pk'ișoare,
Să te-ntrebe če te doare;
Kă, dragă, la moartea ta
N-aj avut pe nimenea
40. Făr dușmanu ku pușka,
Pân ț-o mânăkat vijafa;
Și pușka și gloanțele
Pân ț-o mânăkat zilele.
Soră dragă și măi dragă,
45. Ieu, soră, dak-aș putea,
Ieu la tine m-aș băga
Și să-m spus, să-m povestești,
Pe lumea aj kum trăiești,
Kă pe asta n-aj trăit,
50. Făr, soră, aj amărât,
Kă tu aj fost služnikă
De kând aj fost mn'ikută;
Kând o fost să trăiești bine,
Atunč mn'i-te-aj dus din lume;
55. Kând o fost s-aj zăle dulč,
De p-aiča mn'i tji-aj dus.
Mărjuță, dragă Mărjuță,
Și te șkoală, dragă, șkoală,
Și te șkoală oblu-n sus,
60. De vez, dragă, un tji-aj dus,
Kă t-aj pus in loku mesi,
K-akolo-j loku mn'iresi.
Și te șkoală, dragă, șkoală,
De-ț întinde mânile,
65. De ni-arată mn'irele.
O ț-ă mn'ire (1) d'e krai mare,
De nu ț-ă (2) d'e arătare;

(1) Var.: «Dăar mirele-ji...» (inf.: Eva V. Bobeica, *conv.*); «Dăar aj mire...» (inf.: Maria Luțian, *conv.*); «Ț-aj lua' mire...» (inf.: Safta Dionisie Racu, *conv.*). — Br.

(2) Var.: «Nu-l poč da...» (inf.: Eva V. Bobeica, *conv.*); «De nu-l skot...» (inf.: Maria Luțian, *conv.*); «Și nu-l daj...» (inf.: Safta Dionisie Racu, *conv.*). — Br.

- O ț-ă mn'ire d'e-mpărat,
De nu ț-ă de arătat?
70. Și te skoală, dragă, skoală,
Și te skoală, de fă masa,
Kă umplu fek'ele kasa;
Și desk'ide ok'ișori,
De vez kum iț vin fiçori;
75. Și desk'ide ok'ju stâng,
De vez fek'ele kum plâng
Și feçjori staț toț rând.
Kă, dragă, unj-aj plekat, (1)
D-așa frumos t-aj gătat,
80. Orj în târg la Țărigrad?
În Țărigrad kân uț intra, (2)
Să te uț d-a diręapta,
Kă-s tot mese zugrăd'ite,
Pentru mn'irese gătite.
85. Și te skoală, dragă, skoală
Și te uț pe fereastă
Și vez țe-j în kurțea nğastă,
Kă-j un pom mare-nflorit,
Tot pe sama ta gătit.
90. Skoală, bade [?], și-l adună
Și ne fă inimă bună;
Skoală, dragă, și-l culege
Și inima ne derege.
Dragă sorișara meș,
95. Nu ț-ă mmilă de min'e,
Kă m-aj lăsat ne-așezată
Și-n lume sunt însemnată,
Să mă-nbrak în hașne negre,
Să mă kunosk dintre fete?
100. Ieș te rog, soro, te rog,
Ka să-m fač și mn'ije lok,
Măkară kă-s fată mare,
Kă nu-j nič o supărare,
Kă, vaj, dragă, az o fată
105. Trăjește tot supărată,
De toată lumęa muștrată;
Kă, vaj, dragă, un feçor
Trăjește 'n lume ușor;
Kă, dragă, un feçor žune
110. Trăjește bg'ine în lume.
Vaj, dragă, unj-aj plekat, (1)
D-așa frumos t-aj gătat
Orj în târg la Țeligrad?
În Țeligrad kân uț intra, (2)
115. Vameșju t'e va-ntreba,
Kă plătitu-ț-aj vama?
Și să-j spuj, dragă, așa,
Kă tu vamă n-aj plāk'it,
Kă-n lume n-aj vekuit;

(1) Vezi nota 1, pag. 312. — Br.

(2) Vezi nota 2, pag. 312. — Br.

120. N-aj plāk'it, nič nu-ı plāk'i,
Kă-n lume nu-ı vekui.
Bukură-te, mănăstire,
Kă frumoasă floare-ț vine,
Kă nu-ț vine, să-nflorească,
- 125.* Kă vine, să se vestežaskă,
Soră dragă și măi dragă,
Kasă bună mn'ı-aj avut
Și, dragă, nu ı-o plăkut,
Alta nouă ı-aj făkut,
130. Nu te niņe, nu te ploă,
Niče vântu nu te bate,
Niče soarele nu te arde,
Nu te udă pk'ik de roă.
Da, dragă, unı-aj plekat?
140. Da-ı plekat în haja țară.
Haja țară je podită
Ku pod'ină de arine,
Čin să duče, nu maj vine.
Dragă, pretinele tale,
145. Ku karı aj služit ku jele,
Ia țoate li s-o-implinit
Și țoate-akas o venit
Și tu, soră, n-aj venit.

Red.: M. Pop

4 b

Vezi mel. Rafira Husea

4 c

21/7/29
Inf.: Rafira Husea

Dictat

- Mărjuță, dragă Mărjuță,
Arz-o foku pe puška,
Kă ne-o krestat inima,
Ne-o krestat-o ș-o pus sare
5. Și kât om trăi, ne doare.
Mărjuță, la moartea ta
N-aj avut pe nimenea,
Făr dușmanu ku puška
Kare ıı-o skurtat viața.
10. Mărjuță, dragă Mărjuță,
Čin țe-o omorât pe tine,
Arză-l foku până mâne,
Să rămâje majkă-sa
Kum o rămas majkă-mja,

15. Mai tristă și supărată
Kă te-au găst, dragă, pușkată
Și-n mărăciņi-arunkată.

Red.: N. Drossu

5 a

16/8/29

Inf.: Rafira D. Stoia

Dictat

- Frate dragă, și măi dragă,
Kă, vai, frate, nu ne-aj spus
Kă tu aj pus gân' de dus.
Kă, frate, de ne spunăi,
5. Hajne negre ne făcșam
Și, măi frate, te željam;
Kă noi, frate, n-am știut
Ș-aveam hajne roșișare,
Nu ne-am pregăti' de žale.
10. Fratele mjeu, bunu mjeu,
Haj, frate, fașem skimbare,
Kă nu-ı niș-o supărare,
Kă tu, frate, jeș fișor,
Trăjaj in lume ușor,
15. Da vez, frate-akum o fată
Trăjește preș supărată,
De toată lumșa mustrată.
Și de-ar fașe kăt de bg'ine,
Pe ja to' n-o krede nime.
20. Frate dragă și măi dragă,
Kă te duș, frate, departe,
Nu-s putjem trimjete karte,
Nu ne pos trimjete karte,
Kă nu-ı kolo niș hărtie,
25. Niș černeală, să po' skrie;
Nu je trin, niče motor,
Ka să ne maj zi' de dor.

Red.: M. Socov

5 b

Vezi mel. Rafira Stoia (1)

6

7/5/32

Inf.: Maria Sofonea

Dictat

Soșu mjeu, tineru mjeu,
Da, soșe, un'e te duči
Or pe če kale mī-apuči,
Ka să știu și io, să știu.

(1) Vezi nota 1, pag. 312. — Br.

5. Soțule, pe un' să vii
 Și p'e un să te căutăm,
 Unde să n'e mai vedjem.
 Kolo la poarta de raiu,
 Akolo, soațe, să stai,
10. Să vorbez, soațe, ku tine,
 K-oj veni și jo ka mâne,
 K-aiž nimen nu rămâne,
 Soațe dragă și măi dragă,
 Uj aveș, soațe, păkatu
15. Kă pe min m-ai însemnatu,
 De jo, soațe-s însemnată,
 Pe un'e mă dug, m-arată,
 Kă kopkii n-are tată,
 Soațe dragă și măi dragă,
20. Stăi, kurțea ț-o stăpân'este,
 G'itele ți le grižește,
 Kopkii ți-i potrig'este,
 Pe min mă povățuiește.
 Soațe dragă și măi dragă,
25. Da, soațe, kum hodin'jești,
 De la min nu te gând'jești,
 Niž la min, niž la kopkii,
 De noj nu mai vrej să știj.
 Soațe dragă și măi dragă,
30. Kă d-jeșteș nu m-an gândit,
 Dakă m-an kăsătoritu,
 Soațe, la cinč an d'e zăle
 Să te despărțež de mine.
 Soațe dragă și măi dragă,
35. Da kum de te-aj indurat
 De sângură m-aj lăsat,
 M-aj lăsa' ku kopkii,
 Ku toate povării.
 Soațe dragă și măi dragă,
40. Da d-jeșteș nu m-an gândit
 Jo kân m-an kăsătoritu,
 Ka să jaș plugu de korn
 Și să h'iu in kurte omu.
 Soațe dragă și măi dragă,
45. Kă jo mare m-an făkut,
 Da de tăjkuț n-an știut,
 Făr din lume-an auzit
 K-am avut șă jo tăjkuț
 Ș-akum șă kopkii tăj
50. Și să va pomeni-n lume
 Și de tată să nu știe.
 Mamă dragă și măi dragă,
 Viș aveș, mamă, păkat
 Kă pe soțu m'i l-aj luat
55. Da să-m h'i luat kopii,
 Kă-nflorș ka florile,
 Pe soțu să-l h'i lăsat
 Ka să-ž vază dă năkaz,
 Kurțea să și-o stăpâneșkă,

60. G'itele să le grižeaskă.
 Soațe dragă și măi dragă,
 La tăikuțu mî-aj așuns,
 Soațe, dă noi țe i-aj spus?
 Să-i h'i spus adevărat
65. Pe kum, soațe, m-aj lăsat,
 M-aj lăsa' ku doj kopkii,
 Ku toațe povării.
 Soțule, blașinule,
 Kă kât ii trăi p'e lume,
70. Iinima mi-i to' kărbune,
 Kătu-i trăi p'e pămănt
 Io numaj umblu plângănd,
 Soațe dragă și măi dragă,
 Și kătu-i trăi p'e lume.
75. Io nu-m uj', dragă, de tine,
 Kă mî-aj avu' vorbe bune,
 N'i-aj fos' tare așezat,
 Kum an zăs, așa-i lăsat.
 Soțu mjeu, tănăru mjeu.
80. De-aj h'i fos' vrun blăstămat,
 Soațe, to' țe-aș hi uțat,
 Soațe dragă și măi dragă;
 N-an fo', soațe, nekăžită
 Kă țe-ăi aștepta din kăzmă;
85. Nič nu mî-au fo' supărată
 Kă țe-aștep' ku qala-n vatră.
 Soțule, blașinule,
 Hai, soațe, să povestim,
 Kă, soațe, ne despărțăm
90. Și nu nje maj intălnim.
 Soațe dragă și măi dragă,
 Ia-dz kopkii pe-amăndo,
 Ia-dz p'e a m'ikuță-n poală,
 Și p'e Livu subtăqară
95. Și-apăi mă ja și p'e mine,—(1)
 Soațe dragă și măi dragă
 Kă tu, soațe-așa zăččaj,
 Să griže', soațe, fănu,
100. Kă asta-o fo' jarnă lungă,
 S-avem fău ka să ne-ăžungă. (2)

(1) — la sfârșitul unui vers arată o pauză a inf.

(2) Vers. 97—101 au plăcut în chip deosebit inf. Safta Dionisie Racu care le-a citat în 5/5/32 (conv.) astfel:

— Ia, ia, s-o fos kăntat jrumos, s-o kăntat:

Soțu mjeu și bunu mjeu
 Kă jo, soațe, mă dușjam
 Kă la g'ite ka să dau
 Și tu, soațe, mă-nvățaj

- Soate dragă și măi dragă,
 Roagă-te de frață tăi,
 Soțule, ka să-m aźute.
105. Prin pădure un' m-oj duče
 Pe mine să nu mă-nfrunțe,
 Kă, soțule-m poate-aźunģe.
 Și io mă ro' de kumnaț
 Să-m hi'e ka niște fraț.—
110. Soate dragă și măi dragă,
 Da hai, soate, pân akasă,
 Or pământu nu te lasă?
 Pune, soate, umăru
 Și ridikă pământu
115. Și g'in, dragă, la Livu,
 Kă jel, soate, știe-așa,
 Kă jeș' la Amjerika
 Și g'ij, soate, iar la noj
 Ku păpučij la amândoj.
120. Soate dragă și măi dragă,
 H'ie-s țărâna ușoară,
 Kum ț-a fos vorba domoală;
 H'ie-s pământu ușor,
 K-aj avu' kuvân' domol.
125. Soate dragă și măi dragă,
 Kă io d-jeștea n-an știut
 Kă aj, soate, gân' de dus,
 Kă io d-jeștea de știam,
 P'e kopkii mi-j gătam,
130. Pe tin, soate, te skăpam.
 Soate dragă și măi dragă,
 Da p'e un' să-m okăl'esk,
 Soțule, să te maj văzu?
 Mj-aș okăli lumja toată,
135. Numa să te văz odată:
 Mj-aș okăli p'estă munte,
 Să te văz, soțule-n kurte;
 Mj-aș okăli la Sibij,
 Să știu, soate, kă maj g'ij,
140. Să h'ij tată la kopkij,
 Soate dragă și măi dragă,
 (1) Soate dragă și măi dragă,
 Vaj, soate, kum te-aj topitu,
 Park-o lună mj-aj zăkut;
145. Mj-aj zăku' numaj op zăle
 Și mi t'e duč de la mine,
 Soate dragă și măi dragă.

Kă, soate, să grižesk fănu,
 Kă să dau, soate, puțanu,
 K-asta-j, soate, jarnă lungă,
 Și n-avem fân să ni-aźungă.

Red.: H. Brauner

(1) Urmarea până la vers. 148 dictată în urma unei întrebări.

« Nu-m mai vinu-n gându. »

- Soațe dragă și măi dragă,
Kă tu, soațe-așa zăceai,
150. Soțule, să-n vâz de furcă,
Kă jo an kânepă multă
Șâ să fa' kum uț putja
Să h'iy in rân' ku lumja;
Rân'ku lumja nu-ț maj h'i,
155. Făr, soțule-ț nekăži
Până-i krește kopkii,
Soațe dragă și măi dragă.—
Bradule, zmolitule,
Să h'i putrezăt in munte,
160. Să nu g'i la noț in kurte,
Să te-ntaje-n h'erăstrău,
Să te făkă kopărșieu,
Ka să-n bag p'e soțu-n jel.
Soațe dragă și măi dragă,
165. Kă jo, soațe, di-aș putea,
Din kasă nu tț-až lăsa
Și m-aș pune luntre-masă,
Să nu te skoată din kasă;
Și m-aș pune luntre-punte,
170. Să nu te skoată din kurte
Soațe dragă și măi dragă,
H'ie-dz trupu hodinit
Și sufletu liniștit;
H'ie-dz trupu la hodină
175. Și sufletu la lumină.
Soațe dragă și măi dragă
Da čine ma' je ka mine?
Ka mine nu ma' je nime,
Soțule, de sama mja,
180. Da ku tțoată povara.
Soațe dragă și măi dragă,
Ia-mă, dragă, și pe mine
Ku kopkii lăngă tine,
Kă noț sântem to' deodată
185. N-avem nič o žudekată.
Soațe dragă și măi dragă,
Ni' luna să nu-mplin'ești,
* După kopkij să porunčiești,
Niž luna, niž săptămăna,
190. Ku amădoj să daj mâna.
Soațe dragă și măi dragă,
Pintru činč an măritată,
Putjam să h'iy șâ az fată;
Pintru-atăta măritat
195. Maj bine fat-aș h'i stat.
Kă jo, soațe-an fos' mănkată,
K-an fos', dragă, fără tată,
Akum șâ kopii tăi,
Să să pomenjaskă-n lume

200. Iej de tată să nu știe,
Soațe, dragă și măi dragă.
O vin' moartea pin grădină
Și s-o puz la rădăcină,
Rădăcina s-o uskat,
205. Moartea-n kasă k-o untrat
Și p'e soțu mi l-o luat.
Soțule, blažinule,
Kă Paștile va veni
Și toate nevestile,
210. Soațule, ku oameni,
Dragă, să va-nveseli
Da iă-i plânge și-i žăli,
Soațe-n stălk'i portiți.
Kă kopkulu fără tată
215. N-are m'ilă nițodată,
Mânkă mult și doarme mult,
La toată lumea-j urât,
Soațe dragă și măi dragă.
Da maj g'ină soațe-akasă,
220. De-n kosăž' vun kar de fân,
Să nu umblu nekăžin';
Soațe dragă și măi dragă,
Da, văj, vara va veni,
Mie čine-n va kosă?
225. Kă jo n-an fos' invățată
Să umblu din poartă-n poartă
Ka să-n kapăt on la koasă,
Soațe dragă și măi dragă.

« *Văj, Domnule, da le-am maj ujtal. Văj de mine, če-am
maj știut! Da le-am maj ujtal.* »

- (1) Soațe dragă și măi dragă,
230. Da, soațe, un' m-aj plekat, (2)
De-așa frumos te-aj gătăt?
M-aj pleka' la târg departe,
Ka să-ț kumper sănătate
Și târgu nu l-aj aflat,
235. Ku sănătatea-j gătăt,
Soațe dragă și măi dragă.
Kă, soațe, să h'i trăit
La nime n-až h'i rămnit.
N-am avu' norok și parte
240. Ka să-dz dau de sănătate;
N-am avu' norog de tine,
Să-m trăjež', soațe, ku mine,
Kă jo nu rămneam la nime.
Kă tu, soațe-așa zăčejaj,
245. Ka să ne fačem s-av'em,
Noj să nu ne-mprumutăm.

(1) Fragmentele următoare dictate în urma unor întrebări.
(2) Vezi nota 1, pag. 312.

(La groapă.)

- Pământule, urâtule,
 Mult ȝamen aj mai mánkat
 250. Și nu ȝe-aj mai săturat
 Și pe soțu mi l-aj luat.
 Soațe dragă și măi dragă,
 Da, soațe, nu te lăsa
 Să n'i te bațe-aițea.
 255. În groapa asta urătă,
 Urătă, neziduită;
 Soațe dragă și măi dragă.
 Kă mi-aj avu' kasă mare,
 Mi ȝe-o băga' la strămtoare;
 260. Kasă și șur-aj avut
 Și, soațe, le-aj năpustitu
 Și le-aj lăsa' și ȝe-aj dusu.
 Soațe dragă și măi dragă,
 Hai, soațe, ku mițe-akasă
 265. Și te pune după masă
 Și-m fă bukurie-n kasă,
 Soațe dragă și măi dragă.

(La așezarea în sicriu.)

- Soațe dragă și măi dragă,
 Să n'i te bațe-aițea,
 270. Da șez, soțule, pe lajță,
 Ka să-n h'i la kopkiț tată.

(La sosirea preotului.)

- Soațe dragă și măi dragă,
 Iakă părintele g'ine,
 Da nu g'ine, să ȝe-adukă,
 275. G'ine, soațe, să te dukă;
 Da nu g'ine, să ne dja,
 G'ine, soațe, să te ja.
 Soațe dragă și măi dragă,
 Iakă, soațe, kă nu-ȝ glumă,
 280. K-aku ȝameni s-adună,
 Soațe dragă și măi dragă.

(Despre clopot.)

- Rȝagă-te de klopatari,
 Să tragă klopotu tare,
 K-asta-ȝ ză de despărțare.
 285. Să răsune munți țări,
 Să-dz auză frățâuri,
 Iej, soațe, va auză,
 Tare să va nekăži,
 Va sta-n lok și s-or gândi:
 290. Doar mi-a muri' frateli?

(Despre vite)

- Gitelor,
kornitelor,
Kun trăiț de nu mușiț,
Or pe soțu m'i-l zeliți?
Și-nċerņiți-vă pășu,
295. Kă să duċe stăpănu
Kare vă koșă fānu,
Soațe dragă și măi dragă,
Ț-aj lāsa' karu și plugu,
Da lasă-dz și meșteșugu,
300. Da ċine maj je ka mine?
În lume nu maj je nime
Ku leagānu lāngă pat,
În kurte fără bărbat,
M-aj lāsa ku kopkil mik
305. Și-n kurte fără vojniku,
Soațe dragă și măi dragă,
Lasă-te de astă kale,
Să mă la' și jo de žale,
K-asta-j kale delungatā
310. Și nu maj g'i niċodatā,
Kă jo sān' tănără tare,
Să m-apuk de-akum de žale.

(Despre «haia lume»).

- Soțu mjeu și bunu mjeu,
Kān pe pōartā ve' untra,
315. Să te ujt de dirċapta
Kă-j un po' mare-nflorit
Ș-un skaun de hodinit,
Ș-un părāu ku apă linā
Și un skaun de hodinā;
320. În părāu să te klătjeșt,
P'e skaun să hodin'jeșt,
Ku tăjkuțu șā-n vorg'jeșt
Și să-j spuj din zeċe ċinċ,
Inima să nu j-o striċ;
325. Și să-i spuj din ċinċ una,
Să-j imbunez inima;
Și să-j spuj adevārat
Pe kum, soațe, m-aj lāsāt,
M-aj lāsa ku doj kopkij,
330. Ku toate povārili,
Povārili-s tare griċe,
Kă să spar vojnċ de jele,
Da jo, soațe, sāngurja,
Îm laș toatā povara,
335. Soațe dragă și măi dragă.

(Despre boala mortului).

- Soțule, blașinule,
Da mî-aj ayu' boală grîa,
N-aj putut să skap de ia. (1)
Mî-aj zăku', soațe, op zăle
340. Și mi te duč dela mine,
Soațe dragă și măi dragă.
De kân te știu in pămînt,
Nu e țeas ka să nu plâng;
De kân te știu in țărână,
345. Lakrămile vale-n kură,
Soațe dragă și măi dragă.
Ia-n vin, soațe, pe la sură,
De maj-n dă vo-nvățătură
Și te skoală, soațe, skoală,
350. De maj kalk-o urmuliță
Să să fak-o lintiniță,
Fintiniță ku izvor,
Să maj bem apă de doru.

(La Florii).

355. Soațe dragă și măi dragă,
De kân aičea mî-aj vint
Hajnele ți-oj h : nčernity.
Să mi le trimedz pe lună,
Să le spāl ku voc bună;
Să mi le trimedz la stele,
360. Să le spāl ku lakrămele.
Soațe dragă și măi dragă.

(La groapă).

- Roagă-te de săpători,
Să-dz lase răsufători,
Să maj gij in sărbători;
365. Să lase patru polmçane,
Să maj jež vara la soare,
Soațe dragă și măi dragă.

Red.: C. Brăiloiu

7

8/5/32

Inf.: Zenovia Dobrotă

Dictat

Noră (2) dragă și măi dragă,
Da, Noră, unę-aj plekatu. (3)

(1) Vezi nota 2, pag. 313.
(2) = « Leonoră ».
(3) Vezi nota 1, pag. 312.

- Doar în târ' la Teligrad?
Akolo kân ij intra, (1)
5.* Să te uiț de drjapta,
Kă-ij un po' mare-nfloritu
Ș-un skaun de hodinitu.
Stăi, dragă, și hodinește
Și la noi te mai gândeste.

« Akuma kântaręa asta-ij gata ».

10. Noră dragă și măi dragă,
Și te roagă, dragă, roagă,
* Roagă-te de Kristos
Să-ț aleag-un log frumos,
Să nu h'ie log pjetros;
15. Roagă-te de Prečesta,
Să nu-nkue portița,
Să venim și noi pe ja.

« Ij gata și-asta ».

- Noră dragă și măi dragă,
Io mă rog, dragă, mă rog,
20. Io mă ro'ku mare fok
Și ku mare supărare,
Să te laži de -ačeastă kale.
Io mă rog, dragă, mă rog,
Io mă ro'ku mare fok,
25. Ka să-n tač 'i mie loku
Or la kap, or la kičgare,
Un ț-o h'i, dragă, mai žale.

« Nu mai e ».

- Bratule ku foj mărunte,
Să h'i putrezātu-n munte,
30. Să nu g'ij la noi in kurte,
Să te taje-n h'jerăstrău,
Să te fakă kopărșeu. —
Mqarte, mqarte,
hoț de noapte,
Aj vin', mqarte, pin grădină
35. Ku paharu morțâ-n mână
Și ni-aj rup' din rădăčină,
Aj lua' floaręa din tulkină.
* Te-aj dus să-ț kumper sănătate,
Sănătate n-aj găsit,
40. Ku mqartęa te-aj întâlmit.
Mqartęa o sta' după use
Și ne-o lua' če-o fos' mai dulče;
Mqartęa-o sta' după kuptor
Și ne-o lua' če-o fos' mai dor.

(1) Vezi nota 2, pag. 312.

45. Nu-dz h'ie, Noră, urât,
Kă venim și noi pe rând.
Pământule, urâtule,
Kătă lume-aj maj mánakat
Și tod nu țe-aj săturat;
50. Pământule jarbă deasă,
Multă lume-n tin să bagă.

« Asta am auzât-o de la o boreasă din G'îșji (1): »

- Roagă-te de săpători,
Să lase răsulfători,
Pe una să gie (2) luna
55. Și pe una soarile
Și pe una žalele
Și pe una să maj gie
Sunetu de leturgie (3)
Și te roagă, dragă, roagă,
60. Roagă-te de klopotari
Să tragă klopotu tare, (4)
Să răsune-n depărtare,
Să răsune țările
În fundu Americi,
65. S-auză și neșea Kuță,
Să te želeaskă și jel
* Măkar o săptămână
To' ku pālăria-n mână.

« Ie un om din žos de noi și-o murit și ne-am hântat: »

- Haj, dragă, prin grădină,
70. De maj kalkă-o urmuliță
Să se fak-o fintiniță,
Fintiniță ku izvor,
Să maj bem, dragă, de dor.

Red.: C. Brăiloiu

8

Inf.: Asinefta Gușăilă

Dictat

Moarte, moarte,
hoț de noapte,
Kât îi satu mi-aj umblat,
Nime sălaž nu ți-o dat,
Da pe noi ne-aj înșelat

(1) = Viștea de Sus.

(2) Cf. nota I, pag. 313.

(3) « Și fumu dela tămăie », adaugă inf. Rafira Ion Iurcovan.

(4) « Să fakă sunetu mare », adaugă inf. Rafira Ion Iurcovan.

5. Și la noi dak-aj intrat,
Să h'i luat țe-o fos de luat,
Pe tajka să-l h'i lăsat,
K-o fos tajka stălp de h'jer,
S-o răzmat kopk'ii-n jel.
10. Ș-ai vint, moarte, prin grădină
Ș-aj luat pomj dela tulpină,
De ne doare la inimă,
Da jeu d-ăștia de știam,
Ușile le zăvoțgam,
15. Porțile le inkujam
Și-n kasă nu te lăsam.
* Haj, tată, să făcēm skimbare,
Kă nu-j ničj o supărare
De mine, kă-s fată mare.
20. Lasă-te, tată, de kale,
Ka să ne lăsăm de žale,
K-asta-j kale-ndelungată,
Nu se gată ničjodată,
Bradule, smolitulē,
25. Să h'i putrezit în munte,
Să nu vij la noi în kurte,
Să te taj în fjerăstrău
Și să te fačj kopârșeu,
Să nu bag pe taikă-m'jeu.
30. Lutule,
pământule,
Mulți oamenj aj mai mănkat
Și tot nu țe-aj săturat,
Kă pe tajka mi-l-aj luat.
Pământule,
urătule,
35. Lakăt aj și kjeje n-aj,
Kă țe-apučj nu ne mai daj.

Red.: N. Drossu

9

Vezi mel. Rafira Ion Iurcovan

10

16/8/29

Inf.: Rafira D. Stoia

Dictat

(* de boriasă *)

- Măikuța mja, draga mja,
Măikuță, nu ți-e păkat,
De te du' și ne-aj lăsat?
Măikuță, nu ți-e păkat,
5. De čiuș kopk'ij ne-aj lăsat?
Kă kopk'ilu ăl sarak
Nu je nimuruja drag,

- Kop'ilu fără măicuță
Să cunoaște pe hăinuță
10. Kă să zoakă pin tărănu
Și nu-l ja nime de mână.

Red.: M. Socor

VARIANTE ȘI ADAOSURI

(Fragmente de convorbiri) (1)

a (2)

Inf.: Safta Dionisie Racu.

[Ce zice] pe drum, până acolo din jos de sat? Apăi:

- Dragă, unde ai plecat?
În târg la Teigrad,
Să cumperi casă de brad.
Casă bună ai avut
5. Și casa nu ți-a plăcut...

Red.: H. Stahl

b.

Inf.: Maria Luțian.

Dacă e tânără:

Dragă, unde ai plecat?
La grădina cu gherghine
C'acolo-s fete ca tine.

Zici cum te pricepi...

Red.: H. Stahl

c (3)

Inf.: Eva V. Bobeica.

- Mamă dragă și măi dragă,
10. Ți-ai făcut o kasă nouă,
De ce n-ai făcut, moică, două?

(1) Convorbirile fiind stenografiate, proza inf. și o parte din versuri nu s'au putut nota fonetic.

(2) Cf. tx. 1a, vers. 59 și urm.; mel. Eva Codrea; tx. 2a, vers. 68 și urm.; 4a, vers. 78 și urm.; mel. Rafira Stoia 1—3; tx. 6 vers. 230 și urm.; vers. 2 și urm. — Br.

(3) Cf. tx. 1a, vers. 244—245; 4a, vers. 45—49, 101—102. — Br.

Și de-aj fi făcut una și pentru mine,
 Kă ieș bine mă găteam
 Și la mama mă băgam.

Red.: C. Brăiloiu

d (1)

Inf.: Eva V. Bobeica.

Când îl băga în pământ...:

15. Omu mjeu, vreniku mjeu,
 Te roagă de săpători,
 Să-z lase răsufători,
 Ka să g'i dă sărbători,
 Or la Paști, or la Rusali,
 20. K-atuné je zăua mai mare;
 Or la Paști, or la Krăčun,
 K-atuné je drumu mai bun.

Red.: C. Brăiloiu

e (2)

Inf.: Maria Luțian.

- Bradule, molidvule,
 H'i-te-aj h'i uskatu-n munte,
 25. Să nu vi la noj în kurte,
 Să ne iej omu de frunte;
 H'i-te-aj h'i uskatu-n kōastă,
 Să nu vi la noj în kasă,
 Să ne iej omu de kōasă.

Astea le zici și în casă, și pe drum, și la cimitir le zici. Pe urmă se vaită.

Red.: H. Stahl, C. Brăiloiu

f (3)

Inf.: Safta Dionisie Racu.

30. Soțu mjeu și bunu mjeu,
 Kă te glodja perina,
 Dar akuma skândura
 Și nu maj zăčj nim'ika;
 Și te glodja țoalăli,
 35. Dar akum bolovani.

Red.: H. Brauner

(1) Cf. tx. 1a, vers. 86 și urm.; 6, vers. 362 și urm., 57 și urm. — Br.

(2) Cf. mel. Luțian b; tx. 6, vers. 158—163; tx. 7, vers. 28—32; tx. 8, vers. 24—29. — Br.

(3) Cf. tx. 1a, vers. 109—114. — Br.

g (1)

Inf.: Safta Dionisie Racu.

Când a murit omu meu, am zis :

- Soțule și bunule,
Da di țe n-aj zăbog'it
Pân și vara mî-ar h'i vint,
Kă jo, soațe, mă dučiam
40. Pe toate rozorari
Și-ț adunam florili
Și-ț făceam leakurili
Și te sujam, dragă-n munte
Și te-adučeiam jar in kurte,
45. Să h'i tată la kopii
Ka să nu ți-i lași pustii.

Red.: H. Stahl, H. Brauner

h (2)

Inf.: Maria Luțian.

- Soțul meu și bunul meu,
Eu de când te-am pierdut
Și eu pe unde m'am dus,
50. Tot cu lăcrămi te-am stropit,
Tot cu lăcrămi mărunțele,
Mărunțele ca bobu
Și m'o ars, vai, ca focu;
Mărunte ca mazărea
55. Și m'o ars ca flacăra.

Red.: H. Stahl

i (3)

Inf.: Rafira I. Iurcovan.

...Să nu-mplinez săptămâna,
Ku Ionikă să daj mâna;
Luna să nu-mi implinești
Și să mi-i zumătătești.

Red.: C. Brăiloiu

(1) Cf. mel. Safta Racu; tx. 1a, vers. 176—181. — Br.
(2) Cf. tx. 1 a, vers. 77—78, 277—278; tx. 2 f, vers. 1—2; tx. 6, vers. 69—75, 342—345. — Br.
(3) Cf. tx. 6, vers. 186—190. — Br.

k (3)

Inf.: Safta Dionisie Racu.

[Dacă e [ată] ce să mai zici? « Ai avut noroc mare »,

60. Kâte nunț kă s-o făkut,
Pe toate le-aj întrekut.

Red.: H. Stahl, H. Brauner

l (1)

Inf.: Maria Luțian.

[De nuntă] zici: « că s'a măritat, — pe nimeni n'a întrebat — și voi și zestre nu ne-ai luat: »

65. Dragă, te-ai măritat,
Mare zestre nu ți-am dat,
Dintr'o vorbă și-un cuvânt,
Draga mea, te-ai mulțumit
Și-acu te bagă, 'n pământ,
La părinți n'ai mai veni,
Ca să schimbe locur'le,
Să 'mplînească mîile.

(C'acum cer mii și nu sînt).

Red.: H. Stahl

m (2)

Inf.: Safta Dionisie Racu

[Când e [lăcdu:]]

70. Dragu mjeu, žunili mjeu,
Dragu mjeu și bunu mjeu
Da întinde mîna
Și-mj arată mirjasa.

Red.: H. Brauner

n

Inf.: Safta Dionisie Racu.

Uite, a avut asta o copilă de vro șase ani... Dacă e mai mare, îți pare rău. Uite, a rămas
es:a numai de doi ani și a murit asta de șase ani... [Inf. a cântat atunci:]

75. Dragu leli, mika leli,
Dragu, norokosu leli,
Ce norok tu mj-aj avut,
Kă tu mj-aj fos mikă tare
Și noroku ț-o fos mare.
Dragă, noročeku tău

(1) Cf. tx. 4 a, vers. 57—69. — Br.

(2) Cf. tx. 4 a, vers. 64—65. — Br.

80. Să-l hî-avu, dragă, și ieu
Kân am fos n'ikâ ka tine,
Nu maj nâkâziamu-n lume.

Red.: H. Stahl, H. Brauner

o

[Despre clopot:]

- Dac'a bătut ceasu la doi,
Te duci, dragă dela noi;
85. A bătut ceasu la cinci,
Te duci, dragă, de pe aici.

Red.: H. Stahl

p (1)

Inf.: Safta Dionisie Racu.

Asta se zice la mormânt, când te desfaci și vii acasă:

- Sara bună, dragă, bună,
Sara-î bună până-î lumja,
Kâ noi nu ni-a' maj vedja,
90. Dragă, pân-o fi lumja,
Kâ kân ne-o' maj vedja vodată,
La vo zi de zudekată,
Un' să vede lumja țoată.

Red.: H. Stahl, H. Brauner

r

Inf.: Safta Dionisie Racu.

Eu, când a murit omu-al nostru, era făcută poartă nouă. Și te cânti după cum e durerea. Eu tot așa. Când am cântat:

- Soțule și bunule,
95. Kâ ți-aj făcut poartă nouă,
Poartă nouă la uliță
Și vaj, soațe, și portiță
Și, soațe, n-aj apukat
Să skoatem, soațe, pe ia,
100. Să skoatem karu și plugu,
Mî țea- skos, soațe, ku trupu.

*

- Arză foku duoftoriî
Ku țoate pătițili,
Ku pătikariî din jele,
105. Kâ ți-o da' lgakurie răle,
Nu țe-aj folosit ku jele.

Aia am cântat eu; c'am adus de trei ori pe duofter acasă... Șase săptămâni o zăcut.

Red.: H. Stahl, H. Brauner

(1) Cf. tx. 2f., vers. 34—35; 6, vers. 89—90. — Br.

5

Inf.: Safta Dionisie Racu.

Eu am fost apucată ca să mă cânt' când a murit domnu Milăr... și m'a pus jăndarii ca să mă cânt'... Apăi... am cântat cântecu după cum a fost, că el a fost pălit cu securea, l'au pălit cu securea 'n cap. Am zis:

Domnu nost și dragu nost,
N-aj murit de moarte bună,
Aj murit pălit de mână,
110. Te-o păli' ku mukili
Și țe-o skurta' zâlili;
Te-o tăja' ku sâkurja
Șă țe-o skurta' viața.

...Alâta-i ästa. Apăi:

Domnu nost și bunu nost,
115. Te-a-ngropa' la mănăstire,
Kă să h'i de pomenire,
Kă la mnețale venjam
Și, domnule, jo plângjam
Și kare de lemne-n daj,
120. Multă lume-m unkâlziaj.

Că așa făcea la astea văduve. Nu te duceai odată, să nu-ți dea. Și toată piatra din fântână am scos-o dela râu de acolo... Am zis:

Mi-ai dat, domnule, piatră destulă,
Mi-am făcut, domnule, fântână.

Red.: H. Stahl, H. Brauner

1

Inf.: Eva V. Bobeica.

...Am avut o noră iubeață și a iubit prea mult și a pățit rău... La noră am zisu: «Vai, dragă»

Gjaba lumga ț-o fos dragă,
Dakă mintea ț-o fos slabă;
125. Gjaba lumga ț-o plăkut,
Dakă minte n-aj avut.

Nunai vorbele astea le-am spus. Că n'am mai încăput de surorile ei, de neamurile ei, să mai zic și eu.

Red.: H. Stahl, C. Brăiloiu

A N E X E

VERȘURI

I.

(Fgr)

Giusto (♩ = 72)

Inf.: SPIRIDON HANAS

Tot țe ră-sa - re și kreș-te   În pă-mânt sa pu-tre-zeș - te,

Toa-te se'n-tor' in pă - mânt. —   Toa-te se'n-tor' in pă-mân',

De un-de au — fos' și sănt.

Tot țe răsare și krește
În pământ să putrezește.
[: Toate se-ntor' în pământ :]
De unde au fos' și sănt.

- 1) La versuri de opt silabe:
- 2) La versuri de opt silabe:

O žalnikă întâmplare,
O iubită adunare,
: Toți ku luare aminte :
La cele ce plân' fjerbinte,

O nekredințoasă moarte,
Gramnikă, kumplită foarte,
: Kăč de astăz înainte :
Nu voj maj grăi kuvinte.

Of, lume amăzitoare,
Kât aj fos' de-nșelătoare,
: Tu aj zis kă aj putere :
Și dai toate spre plăcere.

Tuturor să fie-n gându,
Kă ieș de pildă vă sântu,
: Kă soarele mî-aj apus :
Și ieș din lume sîn dus.

Vino, draga mea soție
Karj din sfânta kununie
: Mî-aj fos' dăruită mie :
Pân la času de veție,-

Veniți și voj, cej ramași,
Draği tajki kopilași,
: Să vă sărut pe obraz, :
Kă de mine aș rãmas.

Ku toți mâna s-o dămu
Și frumo' să ne jertămu,
: Kă ieș, gata, de akum, :
Mă dug și vă laz plângân',

Ieș pe voj vă părăsesku
Și de voj mă despărtesku
: Kăč soarele mî-a apus :
Și ieș din lume sîn dus.

Red.: C. Brăiloiu

II.

Dictat

♩ = apr. 78

Inf.: NICULAE FOGOROȘ

Ka ro - bul ție kân-tă a - mar în ro - bi - e Ku

lan-țul de bra-țe un a-er duj - os,

Ka robul ție cântă amar în robie
Ku lanțul de brațe un aier dușos

și Ka (1) râul ție geme de grăja vizălie
Pe patul de moarte ieș kân' dureros.

Un krin se usucă și-n lături se bate
Kân ziua e rjețe și cerul în nori.

Kând soarele arde, kând vântul îl bate,
Kând grindina kade torente pe florj.

Așa făr' de vjeste pe zilele miele
O șartă amară amar a bătut.

Și astfel, ka krinul de viskole grjele,
Pe patu-m de moarte deodat-am kăzut.

Abja-n primăvară ku zilele mjele,
Plăpând ka (2) roua, abja am așuns

Atunča kân' cântă prin florj filomele
Și-o krudă durjere adânk m-a pătruns.

Amară e moartea kân' omul ie žune
Și ziua-i frumoasă și trajul ie lin,

1)

2)

Kân' pasărea kântă, kân florile-s žune,
Kân' vjața je dulče și n-are suspin.

Să moară bătrânul čje frunța s-unclină
Čje plângje trekutul, de anj obosit,

Să moară și robul čje lanțurj suspină,
Să moară tot omul ku suflet zdrobit.

Iar jeu ka o floare čje naște kân' ploaă
Kreșțeam pe kunună să am djesmierdărj

Și mie amorul ku buze de roaă,
Ku inima dulče a-m da sărutărj.

Ka bruma če kade pe toamnă kân' ningje,
Suflată de vântur ači pe pământ,

Ah, žuna mja vjață akuma se stingje
Și anij mjei tinerj apun in mormânt.

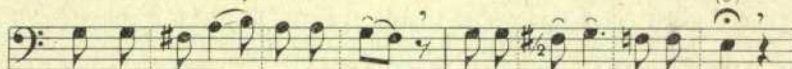
Red.: H. Brauner
20.8.29

«VERȘUL LUI ADAM»

(Fgr)

Lento rubato ♩ = apr. 88

Ini.: SPIRIDON HANAȘ

Ve - niț, toț ței - din A - dam - Si ku fi - i lui Av - ram.

Să kân-tam ver - sur de șa - le Pen-tru-a lui A - dam gre - șa - le.

Veniț, toț ței din Adam
 Și ku fii lui Avram,
 Să kântăm versur de žale
 Pentru-a lui Adam greșale.

Adam dakă a greșit,
 Domnul din raj l-a gonit,
 Adam văzându-se pe sine
 Lipsit de atâta bine,
 De frumusețea rajului,
 De kânteku - nșerului.
 Kăutând spre zidirea lui,
 Trimis-o Dumnezeu kuvânt
 Pe un inșer al său sfânt.
 — Adame, ie jeșt skârbit?
 — Poate-am greșit Domnului
 Și-am kălkat porunka lui
 Și-am kăzu' din slava lui.

Red.: C. Brăiloiu

FRAGMENTE DE CONVORBIRI DESPRE RITUALUL
FUNEBRU (1)

(STENOGRAME DE H. H. STAHL)

Inf.: Rafira Buneriu.

[Când a murit omul, întâi] ce să-i facă? Il spală, îl curăță, îl ciuculesc, îl schimbă cu haine curate, noi și-l pune pe laviță, îi face copârșău și-l duce în progadie... Până face copârșău, îl pune pe laviță și șade acolo pe laviță până ce face copârșău și când e copârșău gata, îl pune în copârșău... [Haine îi pune] de cele care le are mai bune. La borese le pune cretințe noi, bete noi, ia nouă, tot nou. Care are de pus. Care nu are—; care cu ce are.

*

Inf.: Maria Luțian.

[Când moare omu,] îl spală și-l îmbracă frumos și-l pune pe laviță... îi pune haine frumoase de bumbac. La mueri le pune ie cu pomnoși la mână, polmesenic frumos în cap, tot nou. Se află haine noi, să fie bătrână de o sută de ani, dar se află haină. Aia ți-o faci și o grijești pe fundu lăzii. Pentru mort, cămașă nouă, cioareci noi, căciulă nouă în cap. Care are dare de mână îl încălță cu papuci, care nu, îl încălță cu opinci.

*

Inf.: Safta Dionisie Racu.

...când moare omu, după ce moare, îl spală și așterne aici pe laiță și-l așează. După aceea face coștiugu și-l bagă acolo la coștiug și-l ține. Dacă a murit astă noapte, îl mai ține două zile ș'apăi atunci se duce la domnu notar să scoată țudulă cum că a răposat...

*

Inf.: Maria Luțian.

...il spală oameni străini. Boreasa lui se vaită și plânge destul, dar alea îl spală și nu-și lasă treaba, aiști străini.
[Bocitoare cu plată] nu sunt, fără numai care spală mortu. Alea nu sunt cu plată, le dai haine, ie, păstule, polmesenic, un rând de haine. Care vrea să plătească, le dă o sută de lei.

*

Inf.: Safta Dionisie Racu,

...după ce-l spală... spui la omul cela care trage clopotele, tragi clopotele și apăi te cânți.

*

(1) Vezi nota pag. 280.

Inf.: Maria Luțian.

[Sicriul] când moare omu, în ziua aia nu-l poate lucra. Dar când e gata, de noapte îl bagă. Pune dedesubt puțin fân, otavă, face la cap o perniță de bumbac și iar bagă niște fân acolo și pune pânză dedesubt, pânză cum o facem noi, și i-o pune acolo. Pe deasupra iar pânză de bumbac. Coasem două foi și punem dedesubt pânză, deasupra pânză, în mână o cârpă, o cruciuliță, o lumină de ceară și un leu în mână, să ducă cu el în mormânt.

*

Inf.: Safta Dionisie Racu.

...Noaptea numai vin oamenii, de stau aici, păzește noaptea, stau de vorbă oamenii, mai citesc, care știu, prin cărți sfinte, care mai povestesc așa, de trece noaptea. Nu poți lăsa mortu singur, trebuie să stea oamenii.

*

Inf.: Rafira Buneriu.

Când vine popa, de-l duce la groapă, atunci popa-i face o cruciuliță dintr'o țâr' de ceară, lumină, îi face crucea și pe crucea aceia pune un leu sau doi, mai mult nu pune, nu-i dă atâția bani de cheltuială, să prăpădească, să scoată cineva, să i-l ia. Numai lucruri de nimic.

*

Inf.: Rafira Buneriu.

[Mortului îi pune] nu cine știe ce flori. Dacă sunt. Dacăș muri eu acuma, vai de mine, că sunt toate florile înflorite. Mi-ar da vre-o două de ghișin, vreo două de păr, de măr. Apăi ști-va Dumnezeu când va suna ceasu... Nu pune flori, fără buruieni de-astea. Le pune în copârșău.

*

Inf.: Rafira Buneriu.

Copârșău îl face un om din sat. Nu-l cumpără din Făgăraș. Câte o ghioală veche ca mine îmi pare bine să-l facă și de scânduri, numai să-mi facă.

*

Inf.: Safta Dionisie Racu.

[În poartă] nu pune nimic. (Apăi se duc plângând și vin răsând, nici o jale nu mai este. Beau și petrec și mortu șade acolo, la locu lui).

*

Inf.: Maria Luțian.

[Când au așezat mortul în sicriu] începe a-i face măru ăla. Frământă pită, o coace, face măru și când îl îngroapă, nănașa care l-a cununat, acela ia măru... Face o pită, o frământă în troacă și-i zice măr. Face bucătură, da o face ca colacu. Face pită preț de-o pereche de dăsagi și-apăi aia îl slujește popa și-l ia nașu care l-a cununat. Pentru naș se face... [La înmormântare] merge înainte cu o cracă de măr și cu colacele în vârful ei... Pita merge cu ei în dăsagi și merge cu ei la înmormântare și leagă craca de cruce și podobește crăcile, de

aşa-i atârnă colacii. Şi pune şi un ştiuc de pânză, ca o mânecă îi zicem, şi o tîpsie cu hurez, cu fusule, ce se află, şi-apăi ia nănaşu tot. Mai dă şi dascălului din ei câte-un colac, câte-o lumină. Nănaşu care cunună; dacă e june, care-l botează şi dacă e fată, tot aşa.

*

Inf.: Safta Dionisie Racu.

Măru e o cracă de măr. Tae din grădină o cracă de măr şi'n măru acela pune un colac de aici din casă şi îl duce un om, îl duce un om bătrân pe-aici în jos, alături cu părintele şi cu crucea, şi mortu dindărăpt. Şi părintele merge înainte cu elea. Şi acolo când ajunge, e o cruce mare de piatră în progadie şi-l pui răsămat pe cruce. Il legi cu bete de cruce şi îi pui toţi colacii în toate crăcuţele mărilor, îl podoghieşti, pui ulcică frumoasă de aştea dela grindă, pui lingură nouă, pui cârpă frumoasă făcută de nou, ţesută, şi pui acolo în cracă şi ia nănaşu care te-a botezat, iar măru ăla, după ce s'a 'ngropat mortu, vine popa şi slujeşte... Dar dacă eşti însurat cu o femeie, apăi îl ia nănaşu care te-a cununat. Vorba-i că la bărbaţi tot aia se vine, că tot ăia te cunună... [Ia] nănaşa, boreasa. După ce slujeşte mortu, bagă mortu 'n pământ, atunci ne chiamă acolo la măr, adună colacii, adună tot, şi-i bagă'n desagi, în două traiste mari şi vine cu ei acasă şi sunt ai ei, adună tot ce a pus acolo. Dacă nu mai are nănaşe deloc, a murit nănaşii, nu mai are pe nimeni, apăi se dă de pomană. Chiamă pe un om, pe cine o fi, cui o vrea să le dai de pomană, dacă n'are nănaş. Da dacă are pe cineva neam care e pe curtea nănaşului, apăi îl ia acela.

*

Inf.: Rafira Buneriu.

[Măru]... îl duci şi-l legi de cruce şi pui în el colaci, ulcior de apă, ulcică de băut, o lingură, o tîpsie, le aţeţi acolo toate, le podobeşti şi-apăi le dai nănaşii, le cinsteşti ei... Nu-l poţi aduce de-acasă podobit... Le duci în desagi şi acolo-l faci.

*

Inf.: Rafira Buneriu.

Când e mortu de-l duci la groapă, duci pomu acela, îl podobim cu cârpe şi dădem nănaşii. Aşa ştim noi din bătrânie.

*

Inf.: Rafira Buneriu.

[Steag] nu le face, făr' la ăştia care sunt mai tineri şi rămân copii, le face steag în cruce, le pune flori, face iar o cruce şi o podobeşte cu vreo două floricele, se agaţă o cârpă neagră de ele, apoi îl duce până la groapă şi ficiorii acolo îl lasă, în crucea lui în progadie... Nu-l mai duce nimeni acasă. Acolo îl lasă, la capu lui, la cruce. Il împlântă aşa cum aş împlântă cuţitu aici, şi acolo îl lasă, la mormânt. Când duc copârşău, acolo îl lasă. [Pe drum] îl duce nişte ficiori... şi merge înainte cu popa... Merg toţi grămadă cu dascălii.

*

Inf.: Safta Dionise Racu.

Steagu îl face dac'a murit un ficior, un june. Un steag cu cârpă neagră de-asta... îi face gaură 'n vârf la cruce şi pune acolo steagu, în cruce deasupra. Cu sfredelu face gaură şi împlântă băţul acolo... Se duce ficiori şi fete şi pune fiştecare ficior o cârpă frumoasă cum sunt la noi. Merg toţi cu ele pe umăr... La ficiori duce ficiori şi la fete tot ficiori.

*

Inf.: Maria Luțian.

[La tânăr] îi face steag în cruce, îi face așa o cârpă neagră și-i face de flori, dacă e așa, un steag frumos și-l pune cu cârpa aia... Nu-l pune în poartă și-l duce acolo la capu lui... Merge odată cu mortu... îl duce ficiorii, dacă e june; dacă e om mai tânăr, îl duc oamenii. Și crucea iar un om.

*

Inf.: Safta Dionisie Racu.

... se duce părintele și vine cu cărțile dela biserică și apăi trage clopotu mult, trage tare,... In curte iar apucă de slujbă, pune două scaune și pune coștiugu pe ele...

*

Inf.: Rafira Buneriu.

...îi citește slujba în curte, în casă numai o țârică citește, apăi afară citește, citește slujba mortului.

*

Inf.: Alexandru Rogoza.

Când îl scot din casă, au obiceiul de sparge un vas mare, ca părere de rău că l-a scos. Zice că să fie stricat oarece în urma lui. Când scoate din casă cosciugu cu mortu, atunci, când a eșit pe ușă, atunci sparge vasu. Neamurile și care sunt ai casei.

*

Inf.: Safta Dionisie Racu.

Când îl duce la mormânt, îi bate numai așa o țârică cuiele, nu de tot, și acolo la mormânt, pe marginea groapei, când pune coștiugu, ridică scândura de asupra și apăi se uită toată lumea la mort. Dar dacă este așa cumva de boală în sat, de moarte mai iute, apăi bate cuiele din curte. Nu-l mai descoperă deloc, să-l vadă nimeni. Dar dacă-i liniște, de nu e... moarte mai gramnică, apăi îl descoperă acolo și se uită toată lumea la el... [Pe drum merge] acoperit, că nu poate altfel, cade copârșeu de asupra. Da nu bate cuiele de tot.

*

Inf.: Maria Luțian.

Il acoperă numai când pleacă cu el din curte... Până atunci nu se închide. După ce e gata slujba (că-i fac slujbă în curte și în casă), apăi îi bate cuiele. Pe drum merge închis. Dar nu-i bate cuiele de aici, i le bate acolo, dacă vrea să-l mai arate la lume. Dar când îl bagă în pământ, apăi îi bate cuiele.

*

Inf.: Rafira Buneriu.

[Acasă] îi bate o țârică cuiele, ca să nu cadă copârșău. Până îl duce, se mai mișcă.

*

Inf.: Safta Dionisie Racu.

La înmormântare, când duci mortu... de pleci de acasă, de trei ori înghenunchi... Dacă e mortu cam pe aici, de acum, de pe de noi stă din Panduri odată, stă odată din San și acolo din San — poate Dumneavoastră știți — mai stă odată la progadie, în ghenunchi toți oamenii, și face slujbă părintele...

*

Inf.: Alexandru Rogoza.

După ce se isprăvește toată slujba, tot serviciu, atunci zice toată lumea « Dumnezeu să-l ierte »... Se duce rând pe rând, se duce la ușă acolo, unii cu lumini, alții cu jimblă și zice « Dumnezeu să-l ierte » și dă la toată lumea.

*

Inf.: Safta Dionisie Racu.

Te duci în opt dimineți cu lumini și tămâie, de-l tămâiezi dimineața... La Florii te duci cu salcii și în Joia Paștilor cu lumini, noaptea pe la miezul nopții.

*

Inf.: Maria Luțian.

Dela cimitir apăi vine acasă și mai face-o pomană de lumini și struți. Apăi la șase săptămâni iar se mai face o pomană la biserică cu flori și lumini.

*

Inf.: Maria Luțian.

Se duc la Florii, de duce salcie... Se duce salcie și se implântă acolo... Joi dimineața apăi se duc cu lumini și aprind lumini la fiecare cruce la mormânt...

*

Inf.: Rafira I. Iurcovan.

Să fi venit la noi Joi când se duce toți în Joia Paștelor în cimitir cu lumini și apăi se cântă după care sunt morți mai curând... Nu știi ce-i acolo. Străluce tot, că sunt lumini aprinse pe deiarându pe pământ, și se cântă. « La Joi Mari » îi zice. Și salcie se duce la Florii, în sâmbăta Floriilor. Se implântă acolo la cruce salcie. Duce salcie la biserică și ce rămâne duce la mormânt și-l implântă. În ziua de Florii alege fiștecare, să nimerească o betelușă mai subțirică și mai frumoasă, că zice că așa se face și cânepa pe care o samână.

*

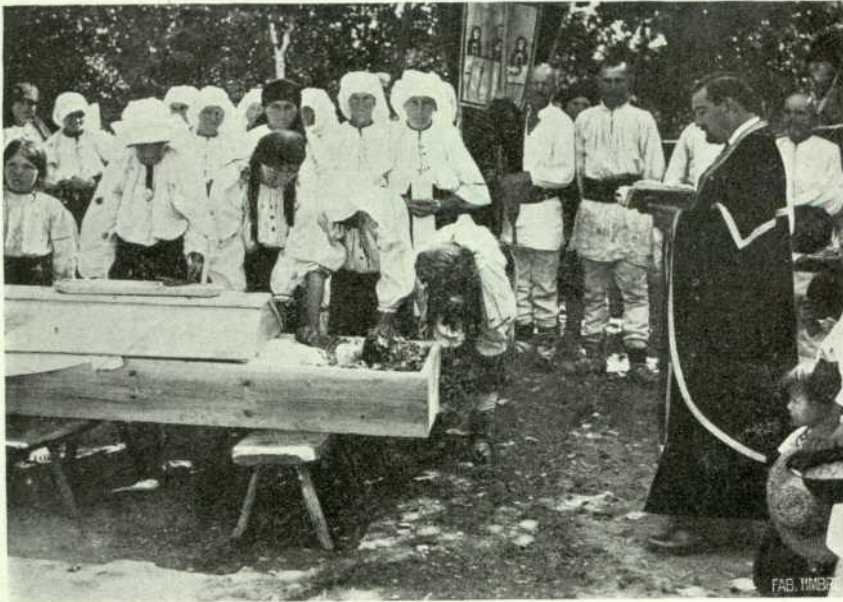

Mortul « podobit ». (Trâmbițaș) (2).

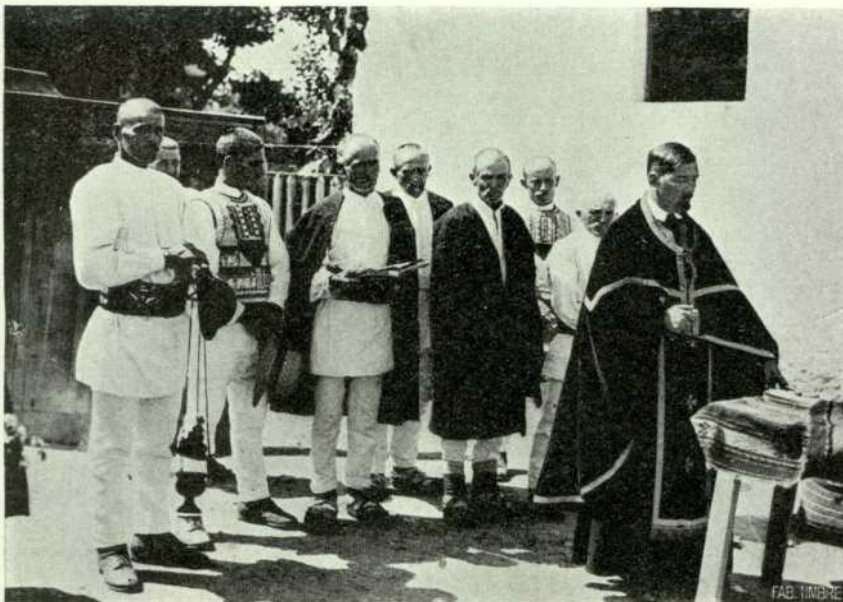

Așezarea mortului în curte, pentru slujbă. (Trâmbițaș).

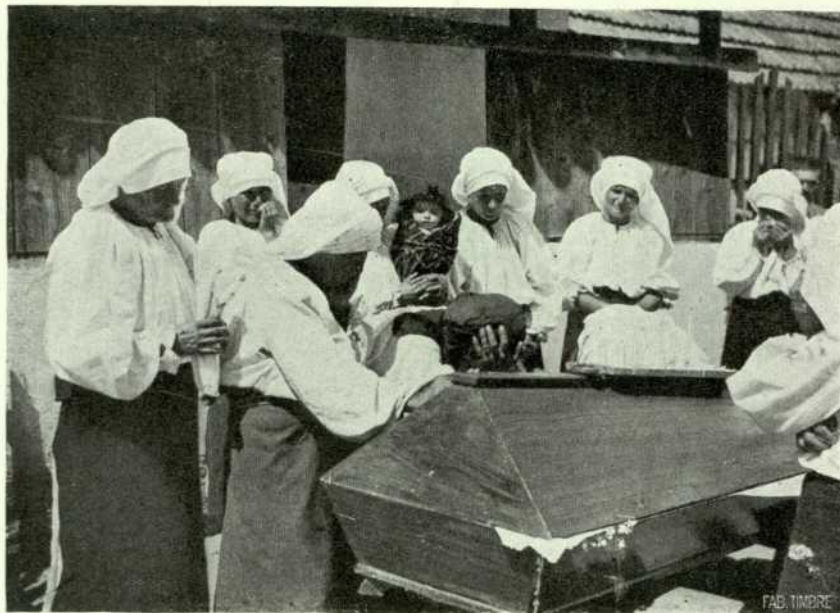
(1) Fotogr. I. Bermann.
(2) Mențiunile « Trâmbițaș » și « Tătaru » arată înmormântarea la care s'au făcut fotografiile. Vezi nota pag. ....

Slujba în curte. (Trâmbițaș).

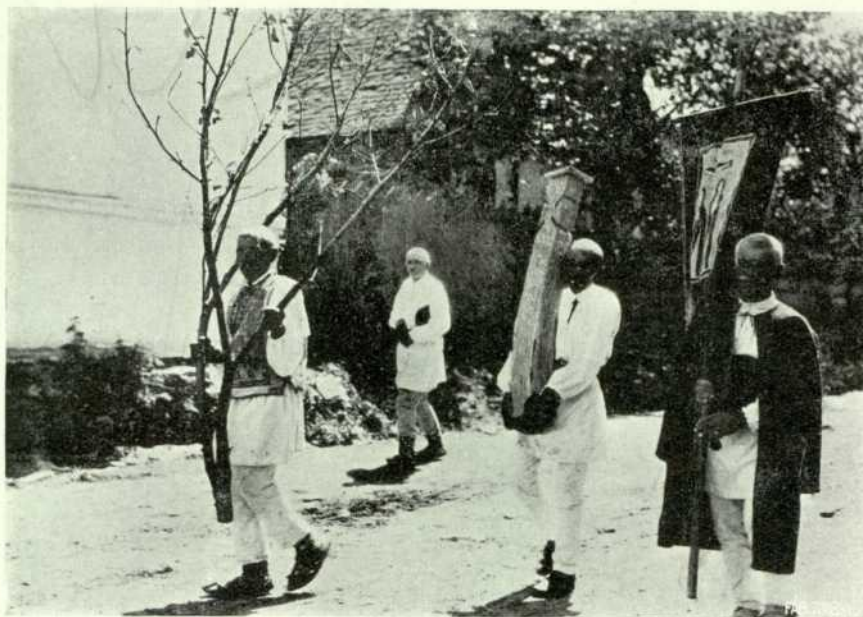
Slujba în curte: preotul și «cantorii».

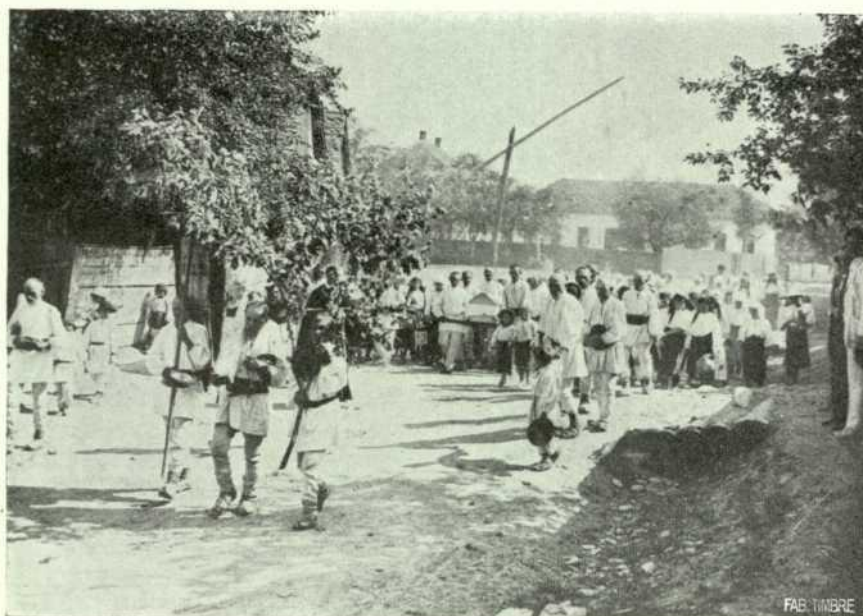
Bocire la închiderea cosciugului. (Tătaru).

Pornirea mortului din curte. (Tătaru).

In drum: mărul, crucea, praporul. (Tătaru).

In drum. (Trâmbișas).

Slujba dintâi la răsucui. (Trâmbițaș).

A doua slujbă. (Trâmbițaș).

Slujba la groapă. (Trâmbițaș).

Lumea la groapă.

« Pomeana » la cimitir după înmormântare.

« Progadia » din Drăguș.

INFORMATORII MUZICALI (1)

Planşa I.

GHEORGHE BORZEA (Georgie-a lu Nistor Krijetului)

17 a.; ştie carte; a fost cioban, păstorind odată la « Şomărtin », a doua oară în Lunca Largă, a treia în muntele Drăguşului. La vârsta de 6 a. a fost « la Sibij ».

A fost însurat şi a divorţat.

Privit în sat ca bun cântăreţ, ştie foarte multe cântece de tot felul.

1929.

EVA CODREA (Tika Păreni)

33 a.; analfabetă; n'a fost decât prin satele vecine, la Făgăraş, câte-o zi, după târguie. Divorţată de trei ani, locuieşte în casa ei. Cusură cu mortul Trâmbiţaş.

1929.

RAFIRA N. BUNERIU (H'ira lu Laje-a Bunerjului)

65 a.; analfabetă; a fost numai prin satele vecine şi la Făgăraş după « fleakur de-ale kăşi, când am avut rost de kreitarj ». Văduvă de 18 a.

Ştie puţine cântece: « N-am vru' să mă bag pin iele... mai kurân' m-am kânta' dekă' să kânt ».

« Noră-mea e frate cu cel care a rămas la Trâmbiţaş ».

1929.

(1) Fotogr. C. Brăiloiu.

NICULAE FOGOROȘ (Laiș-a Koșojului)

29 a.; știe carte; a făcut armata în reg. 39, la Brașov; a fost deseori în satele vecine și la Făgăraș.

1929.

SPIRIDON HANĂȘ (Donu Djuki)

67 a.; știe carte; n'a făcut armata; a fost în Regat.

1929.

RAFIRA HUSEA
(H'ira lu Jovu lu Tănase)

19 a.; 3 clase primare; a fost trecător la Brașov și trei ani slujnică în Cincșor unde sora ei a fost asasinată în 1928, vara, de un sas cu care avea legături de dragoste.

Bună cântăreață.

1929.

RAFIRA I. IURCOVAN (H'ira Niki Popi)

33 a.; 5 clase primare. A fost pe vremuri «la Sigiu», la Mediaș și Sighișoara câte 3—4 zile, după lână, cu tatăl ei care făcea negustorie, a fsot la Făgăraș și în satele vecine.

1929.

SAFTA DIONISIE RACU
(Safta Nikjosului)

42 a.; analfabetă; vară cu profesorii Haneș, a fost trei zile la București la aceștia, spre a le cere o intervenție pentru un fiu al ei, școlar la Făgăraș; a fost servitoare la Pojorta și Voila. Văduvă din 1929, vara. A rămas cu trei copii.

Fire foarte emotivă. Bună cântăreață. Cântecelene noi ale fetelor nu-i plac.

1929.

MARIA LUȚIAN (Măriuța lu Lomu Luțianului)

50 a.; analfabetă; «Kân m-am dus după niskaj lână pe la Sibij, înkolo n-am umblat».

Văduvă de război. A rămas atunci cu trei copii, cel mai mare de 10 a., cel mai mic «la k'ept». Unul din băeții ei e însurat la Constanța, celălalt e soldat în București. Cuscără cu mortul Dumitru Tătaru (nașa ficei lui).

1929.

RAFIRA D. STOIA (H'ira Bradului)

19 (?) a.; știe carte; a fost numai la Făgăraș și prin satele vecine.

Fire imaginativă, bună cântăreață, improvizează versuri.

1929.

Inf.: Rafira Buneriu,

...i-a murit un fecior... lui Matei Samoilă... A fost cătană și a fost pe graniță și de unde ce i-o venit, știe-l Dumnezeu, că l'a găsit pușcat în niște buruieni... Când s'a dus, l'a găsit în marginea groapei. A desfăcut copârșau și s'a uitat. Da ce să-i mai facă? Apoi a venit acasă și i-a făcut pomzană, i-a adus cunună de flori, i-a pus lui cruce 'n biserică, i-a dus-o 'n progadie ca la mormânt. S'a ținut de lege, asta-i.

*

Inf.: Eva V. Bobeica.

[Pe vremuri înmormântarea era] tot așa... Îi făceau toate rânduelile bune.